

Publikacja pokonferencyjna

*Spółeczna rola tłumacza
w czasie pokoju, wojny
oraz kryzysów humanitarnych*

Lublin, luty 2023

www.lst-lublin.org.pl

3]

Irmina Daniłowska

Słowo wstępne i podziękowania

4]

Krzysztof Nalepa

Wielojęzyczność w instytucjach unijnych

6]

dr hab. Artur KUBACKI

Tłumacz przysięgły i jego znaczenie dla stanowienia oraz egzekwowania prawa krajowego i międzynarodowego

9]

dr Annette SCHILLER

Rola Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT) i stowarzyszeń branżowych w sytuacjach kryzysowych

12]

dr Silvia GATSCHER

Przełamywanie bariery językowej. Tłumacze ustni i pisemni jako partnerzy w sytuacjach kryzysowych i interwencjach w zakresie zdrowia publicznego

16]

Christopher WEGENER

Polityka zatrudniania tłumaczy na potrzeby międzynarodowych akcji prowadzonych przez Lekarzy bez granic

18]

Agnieszka MACURA

Język i tłumaczenie podczas akcji humanitarnych. Wnioski z działań w Ukrainie

22]

Mirosława Kawecka

Rola tłumacza w sytuacjach kryzysowych (wyniki badania ankietowego)

24]

Stefanie BOGAERTS

Tłumaczenia pisemne i ustne jako stały element strategii zarządzania kryzysowego

27]

Beata KAMIŃSKA

Podsumowanie konferencji TEW

Statystyki TEW

Liczba prelegentów: 12

Liczba zarejestrowanych uczestników: 238, w tym 29 gości

Liczba reprezentowanych krajów: 12

Liczba zaangażowanych uczelni z sieci EMT: 5

Liczba języków tłumaczenia: 3

Organizatorzy: <https://translatingeurope.lst-lublin.org.pl/organizatorzy/>

Partnerzy: <https://translatingeurope.lst-lublin.org.pl/partnerzy/>

Irmina Daniłowska

SŁOWO WSTĘPNE I PODZIĘKOWANIA

Szanowni Państwo,

w Wasze ręce oddajemy publikację, która jest pokłosiem wspaniałej konferencji, którą Lubelskie Stowarzyszenie Tłumaczy zorganizowało w dniu 18 listopada 2022 roku pod hasłem „Rola tłumacza w czasie pokoju oraz w czasie wojny i kryzysów humanitarnych” w ścisłej współpracy z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Warszawie / Biurem Terenowym Dyrekcji Generalnej ds. Tłumaczeń Pisemnych (DGT). To niezwykle cenne wydarzenie mogło się odbyć dzięki wsparciu finansowemu Dyrekcji Generalnej ds. Tłumaczeń Pisemnych Komisji Europejskiej.

Publikację tę dedykujemy wszystkim tłumaczkom i tłumaczom, którzy w porywie serca ruszyli na pomoc uchodźcom oraz służbom krajowym, żeby udzielić im wsparcia w skutecznym rozładowaniu kryzysu wywołanego wojną w Ukrainie.

Wierzymy, że publikacja ta będzie cennym źródłem informacji zarówno dla przedstawicieli branży tłumaczeniowej jak również przedstawicieli kręgów decyzyjnych odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe.

To niesamowite przedsięwzięcie nie doszłoby do skutku bez udziału wspaniałych ludzi, którzy zgodzili się nas wesprzeć.

Jesteśmy niezwykle wdzięczni za wkład merytoryczny oraz wystąpienie w roli prelegentów Pani Merit-Ene ILJI, Zastępcy Dyrektora Generalnego w Dyrekcji Generalnej ds. Tłumaczeń Pisemnych KE oraz Pani Agnieszce WALTER-DROP, Dyrektora Generalnej w Dyrekcji Generalnej ds. Logistyki i Tłumaczeń Konferencyjnych (LINC) w Parlamencie Europejskim, Pani Annette SCHILLER, Wiceprezes Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT), Pani Natali PAVLIUK, Prezes Ukraińskiego Stowarzyszenia Tłumaczy, dr Silvii GATSCHER, Kierownikowi ds. Programów Zdrowotnych z Biura Światowej Organizacji Zdrowia w Polsce, Panu dr hab. Arturowi KUBACKIEMU, członkowi Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, Pani Agnieszce MACURZE z organizacji CLEAR Global, Tłumacze bez granic (TWB), Panu Christopherowi WEGENEROWI z organizacji Lekarze bez granic (MSF), Pani Annie KOTARSKIEJ, przedstawicielce krajowych służb publicznych w programie European Language Resource Coordination (ELRC) oraz Pani Stefanie Bogaerts, Prezes Fundacji FreeLing i Fundacji LALPIGUA.

Bardzo ważnym elementem składowym projektu było badanie sondażowe, które koordynowała dr Mirosława Kawecka z LST przy wsparciu dr Katarzyny Liber-Kwiecińskiej (UJ), dr hab. Katarzyny Klimkowskiej (UMCS), dr hab. Konrada Klimkowskiego (UMCS) i Stefanie BOGAERTS (Fundacje FreeLING i LAPIGUA).

Institutionalnie bezcennej pomocy w zakresie promocji wydarzenia i realizacji badania sondażowego udzieliły nam krajowe i międzynarodowe organizacje zrzeszające tłumaczy oraz uczelnie kształcące tłumaczy, w tym uczelnie należące do sieci EMT.

Przeprowadzenie tak dużego przedsięwzięcia wymagało zaangażowania wszystkich organów Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy. W tym miejscu pragnę imiennie wyróżnić dr Agnieszkę Flor-Górecką, dr Mirosławę Kawecką, dr Katarzynę Karską, Beatę Kamińską, Anetę Strzelecką – Dydycz, Sylwię Świerżewską, Tomasza Olszowego i Krzysztofa Lepionkę.

Konferencja ta mogła się odbyć również dzięki pracy zespołu wspaniałych tłumaczy symultanicznych pod kierownictwem Kamili Trajnerowicz.

Wszystkim wyżej wymienionym osobom i instytucjom serdecznie dziękujemy za zaangażowanie i niesamowite wsparcie, którego nam udzieliliście.

Dziękujemy również wszystkim tłumaczom oraz wykładowcom i studentom kierunków translatorycznych, którzy docenili podjęty wysiłek i aktywnie uczestniczyli w wydarzeniu z cyklu Translating Europe Workshop.

Z serdecznymi pozdrowieniami z Lubelszczyzny!

Irmina Daniłowska

Prezes Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy

Krzysztof Nalepa

WIELOJĘZYCZNOŚĆ W INSTYTUCJACH UNIJNYCH

Krzysztof Nalepa

Przedstawiciel Komisji Europejskiej w Polsce ds. tłumaczeń i wielojęzyczności, tłumacz i wykładowca akademicki, absolwent wydziału filologii angielskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wielojęzyczność jest i zawsze była jedną z podstawowych zasad leżących u podstaw funkcjonowania Unii Europejskiej, a w istocie także jedną z jej zasad założycielskich. Nie przypadkiem pierwsze rozporządzenie przyjęte przez EWG (poprzedniczkę UE) w 1958 r. dotyczyło właśnie stosowania języków. Wówczas mowa była tylko o czterech językach, dzisiejsza skonsolidowana wersja tego samego rozporządzenia wspomina aż o 24, co obrazuje dynamiczny rozwój projektu europejskiego na przestrzeni lat.

Artykuł 1

Językami urzędowymi i językami roboczymi instytucji Unii są języki: angielski, bułgarski, chorwacki, czeski, duński, estoński, fiński, francuski, grecki, hiszpański, irlandzki, litewski, łotewski, maltański, niemiecki, niderlandzki, polski, portugalski, rumuński, słowacki, słoweński, szwedzki, węgierski i włoski.

Tak silny nacisk na kwestię wielojęzyczności wydaje się dosyć naturalny, zważywszy że Europa jest regionem wyjątkowym w skali świata ze względu na liczbę używanych języków w stosunku do zajmowanego terytorium: oprócz wymienionych wyżej języków urzędowych Unii Europejskiej, na Starym Kontynencie mówi się jeszcze około 60 językami regionalnymi i dialektami, nie wspominając nawet o językach, które przywieźli do Europy imigranci z całego świata. Europa zresztą od zawsze była wielojęzyczna. Nauka języków obcych, tłumaczenia i wymiana kulturowa między narodami to elementy utrwalonej europejskiej tradycji, które odegrały przez wieki istotną rolę w budowaniu postępu społecznego, gospodarczego i kulturowego Europy.

Choćby z tego powodu UE postawiła sobie za zadanie zachować i chronić swoją bezcenną mozaikę językową. Wielojęzyczność jest zapisana w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej, która zobowiązuje UE do poszanowania różnorodności językowej i zakazuje dyskryminacji ze względu na język, oraz regulowana rozbudowaną i jedyną w swoim rodzaju polityką wielojęzyczności. Jej przejawem jest między innymi umożliwienie obywatelom porozumiewania się z instytucjami europejskimi we własnym języku, ochrona bogatej różnorodności językowej Europy oraz – co bardzo istotne – promowanie i zachęcanie do nauki języków i tłumaczenia.

W polityce wielojęzyczności nie chodzi rzecz jasna wyłącznie o wygodę komunikacji, ochronę dziedzictwa i lepszą edukację. Harmonijne współistnienie 24 języków to jedna z cech wyróżniających projekt europejski. Wielojęzyczność jest nie tylko wyrazem tożsamości kulturowej każdego kraju, ale pomaga również zachować demokrację, przejrzystość i rozliczalność. Żaden akt prawny UE nie może wejść w życie zanim nie zostanie przetłumaczony na wszystkie języki urzędowe i opublikowany w dzienniku urzędowym, a do

zmiany przepisów dotyczących systemu językowego wymagana jest jednogłośna decyzja Rady Unii Europejskiej.

Języki ze swej natury są niejako symbolem koncepcji, na której opiera się Unia Europejska. Z jednej strony określają naszą osobistą tożsamość i są odzwierciedleniem naszej indywidualności. Z drugiej zaś strony stanowią element wspólnego dziedzictwa. To dzięki językom ludzie i społeczności mogą się łączyć, rozumieć siebie nawzajem i dzielić zbiorową wiedzę. W tym sensie wielojęzyczność jest doskonałym wcieleniem unijnej aspiracji wyrażonej hasłem „zjednoczeni w różnorodności”.

W ujęciu bardziej praktycznym, skutecznie realizowana wielojęzyczność przekłada się na lepsze możliwości dla obywateli UE. Umiejętności językowe zwiększają szanse na znalezienie zatrudnienia, ułatwiają dostęp do wielu usług i praw, a także pośrednio przyczyniają się do wzrostu gospodarczego. Najbardziej skutecznym narzędziem, jakim może posługiwać się UE w konfrontacji z coraz silniejszą globalną konkurencją jest wspólny rynek. Swobody przemieszczania się nie można jednak w pełni wykorzystać, jeśli na drodze stają bariery językowe i trudności ze swobodną komunikacją. To między innymi z tego powodu Unia wyznaczyła ambitny cel, znany także jako tzw. cel barceloński, według którego Europejczycy powinni potrafić porozumiewać się w co najmniej dwóch językach, nie licząc języka ojczystego.

Europejska różnorodność językowa to rzeczywiście wielki skarb, który Unia Europejska zobowiązała się chronić. Ale jest to jednocześnie wielkie wyzwanie, przed którym instytucje europejskie stają każdego dnia. O ile

prawdą jest, że zasada równości językowej jest powszechnie przestrzegana, o tyle, z przyczyn czysto praktycznych, niektórym instytucjom europejskim przyznano prawo stosowania własnych systemów językowych na użytek codziennej komunikacji wewnętrznej. I tak, Komisja Europejska używa w tym celu trzech języków proceduralnych – angielskiego, francuskiego i niemieckiego, a Europejski Trybunał Sprawiedliwości przyjął francuski jako język prowadzenia obrad. Są to jednak jedynie wyjątki potwierdzające regułę: instytucje Unii Europejskiej są i zawsze były żywą ilustracją środowiska wielokulturowego w pełnym tego słowa znaczeniu, w którym słucha się wszystkich języków i w którym wszystkie języki się liczą.

Ale żeby tak mogło się stać, potrzebne są mosty, które te języki połączą, potrzebny jest ktoś, kto przeprowadzi nas z jednej kultury do drugiej, kto wyjaśni zawiłości znaczeń, by umożliwić zrozumienie i porozumienie. Potrzebujemy tłumaczy! Bez nich projekt europejski nie miałby szans powodzenia. Aby spełnić zobowiązanie do zapewnienia wielojęzyczności na najwyższym poziomie, służby tłumaczeniowe Parlamentu Europejskiego obsługują aż 552 możliwe kombinacje językowe, bo każdy język może być przecież tłumaczony na 23 inne. Aby zapewnić akty prawne i inne istotne dokumenty UE w każdym języku urzędowym, Dyrekcja Generalna do spraw Tłumaczeń zatrudnia przeszło 600 tłumaczy, będąc jednym z największych tego rodzaju pracodawców na świecie.

Tłumacze z natury bywają niewidoczni, ale ich rola w procesie powstania i budowy Unii Europejskiej jest absolutnie kluczowa, od rozporządzenia nr 1 do dnia dzisiejszego.

Prof. UP dr hab. Artur Dariusz Kubacki

TŁUMACZ PRZYSIĘGŁY I JEGO ZNACZENIE DLA STANOWIENIA ORAZ EGZEKWOWANIA PRAWA KRAJOWEGO I MIĘDZYNARODOWEGO *

**Prof. UP dr hab.
Artur Dariusz Kubacki**

jest kierownikiem Katedry Językoznawstwa Niemieckiego Instytutu Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie od 2014 r., a także czynnym tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego od 1998 r. Stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych uzyskał w 2013 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej *Tłumaczenie poświadczane*. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego (Wolters Kluwer 2012).

Prof. Kubacki jest autorem lub współautorem oraz redaktorem lub współredaktorem 22 książek z zakresu przekładoznawstwa i glottodydaktyki, a także autorem lub współautorem ponad 130 artykułów, recenzji i tłumaczeń z dziedziny przekładu specjalistycznego oraz jego dydaktyki, ze szczególnym uwzględnieniem przekładu terminologii z zakresu prawa i ekonomii. Od 2005 r. jest członkiem Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych oraz od 2007 r. konsultantem, a następnie od 2013 r. członkiem Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego w Ministerstwie Sprawiedliwości. Ponadto jest biegłym w zakresie jurylingwistyki przy Sądzie Okręgowym w Krakowie. Za aktywną działalność na rzecz środowiska tłumaczy przysięgłych otrzymał nagrodę Laur Tłumacza 2020 od Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIŚ w Warszawie ze względu na wiedzę, wieloletnie doświadczenie oraz wybitny dorobek zawodowy.

Historia polskich tłumaczy przysięgłych wiąże się z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r. i wydaniem w 1920 r. dwóch aktów prawnych. Są nimi: *Ustawa z dnia 16 lipca 1920 r. zmieniająca ustawę o postępowaniu karnem dla byłego zaboru austriackiego* oraz *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 7 sierpnia 1920 r. w przedmiocie wynagrodzenia świadków, znawców i tłumaczy w postępowaniu karnem*. Oba przepisy regulowały taryfę wynagrodzenia tłumaczy traktowanych jako znawców języka (dziś: biegłych w zakresie języka).

W polskim systemie prawnym określenie TŁUMACZ PRZYSIĘGŁY po raz pierwszy pojawia się w *Ustawie z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych* i *Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. o tłumaczach przysięgłych*. Tłumaczy przysięgłych ustanawiał dekretem minister sprawiedliwości, a także wyznaczał im siedzibę przy sądzie okręgowym. Informacje o ustanowieniu, zwolnieniu lub śmierci tłumacza były publikowane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości. W ten sposób stworzono model, w którym tłumacz przysięgły pełnił funkcję pomocniczą dla sądu i był przy nim ustanawiany.

W Polsce do 1975 r. nie udało się doprowadzić do wpisania zawodu tłumacza na państwową listę zawodów praktycznych. Poza Ministerstwem Spraw Zagranicznych nikogo nie można było zatrudnić na etacie tłumacza. W czasach PRL państwo uznawało oficjalnie jedynie dorywczo pracujących tłumaczy przysięgłych. Zawód tłumacza wpisano na oficjalną listę zawodów dopiero w 1981 r. dzięki staraniom Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich.

Doniosłe znaczenie dla statusu tłumacza przysięgłego miało *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych*, które w jednym akcie ujmowało tłumaczy przysięgłych i biegłych sądowych¹.

Wśród wymogów dla kandydatów na tłumacza przysięgłego wymieniano ukończony 25. rok życia, posiadanie obywatelstwa polskiego, korzystanie z pełni praw obywatelskich i cywilnych, znajomość języka i umiejętność tłumaczenia potwierdzoną dyplomem magisterskim wyższych studiów filologicznych lub studiów z zakresu lingwistyki stosowanej. Znajomość języka obcego i umiejętność tłumaczenia stały się priorytetem i podstawowym warunkiem, jaki musiał spełnić kandydat na tłumacza przysięgłego.

Rozporządzenie przyznawało tłumaczowi przysięgłemu status pomocnika procesowego sądu, przy którym go zatwierdzono, na potrzeby obszaru sądu w ramach jego jurysdykcji. Funkcję tłumacza zbliżono do roli i zadań, które wykonywał biegły sądowy. Tłumacz przysięgły był pomocny sądom, prokuraturze i Policji w zakresie m.in. przesłuchiwanie świadków, podejrzanych, oskarżonych lub obwinionych oraz przy tłumaczeniach tekstów z języka obcego lub odwrotnie.

* Artykuł stanowi skróconą wersję referatu wygłoszonego 18.11.2022 r. na konferencji online Translating Europe Workshop (TEW) pt. *Społeczna rola tłumacza w czasie pokoju, wojny oraz kryzysu humanitarnego*.

1 Anna Kegel, Zdzisław Kegel (2004): *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach*. Kraków.

Jednakże przypisanie tłumaczowi przysięgłemu roli pomocnika procesowego jako jego podstawowej funkcji zaczęło coraz wyraźniej nie przystawać do gwałtownie zmieniającej się od 1989 r. rzeczywistości. Ówczesne przemiany uzmysłowiły ustawodawcy, że zadań tłumacza nie da się ograniczyć jedynie do spraw sądowych. Okazał się on bowiem niezbędny także poza sądem: przy tłumaczeniu dokumentów dla obywateli, w międzynarodowym obrocie gospodarczym oraz w kontaktach z administracją państwową.

Zmiany statusu tłumacza przysięgłego nie dało się dokonać – jak zauważa Grzegorz Dostatni² – „za pomocą nowelizacji rozporządzenia stanowiącego akt wykonawczy do ustawy regulującej ustrój sądów powszechnych, skutkiem czego niezbędne okazało się uchwalenie nowej ustawy”, tj. ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego.

Prace nad ustawą zaczęły się w 1997 r., a zakończyły się 25.11.2004 r., w dniu, w którym Sejm IV kadencji uchwalił ustawę o zawodzie tłumacza przysięgłego i przekazał ją prezydentowi RP do podpisu. Ustawa określiła warunki i tryb nabywania oraz utraty prawa wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, a także zasady wykonywania tego zawodu.

W stosunku do poprzedniego stanu prawnego dotyczącego tłumaczy przysięgłych zmieniono organ ich powołujący (z sądów okręgowych na Ministerstwo Sprawiedliwości), a także wprowadzono wymóg złożenia przez wszystkich zainteresowanych egzaminu państwowego dla tłumaczy przysięgłych przed specjalną, powołaną do tego celu komisją. Ponadto dokładnie określono uprawnienia i obowiązki tłumacza. Elementem nowym jest zdefiniowanie w ustawie odpowiedzialności zawodowej tłumacza, określenie zamkniętego katalogu kar i powołanie Komisji Odpowiedzialności Zawodowej, przed którą toczą się postępowania dyscyplinarne. Rozgraniczono wynagrodzenie tłumacza przysięgłego w zależności od tego, kto jest jego zleceniodawcą. Minister Sprawiedliwości określił w drodze rozporządzenia stawki wynagrodzenia za czynności tłumacza wykonane na żądanie sądu, prokuratora, policji oraz organów administracji publicznej przy uwzględnieniu stopnia trudności i zakresu tłumaczenia. W przypadku pozostałych zleceniodawców obowiązują zasady wolnego rynku.

Szczegółową metodykę wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego pozostawiono do uregulowania stowarzyszeniom branżowym, które pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS wspólnie opracowały *Kodeks zawodowy tłumacza przysięgłego* (2018) – zbiór praktycznych zaleceń przydatnych przy przekładzie pisemnym i ustnym oraz zasad etycznych obowiązujących tłumaczy.

Analizując sporządzane przez tłumaczy przysięgłych tłumaczenia poświadczane, Małgorzata Król³ wskazuje – oprócz ustawowych obowiązków formalnych – na obowiązki merytoryczne i etyczne tłumacza, a wśród nich triadę podstawowych wartości profesjonalnego tłumaczenia, czyli staranność i rzetelność, wierność (prawdziwość) oraz bezstronność tłumaczenia.

Zastanówmy się teraz, kim jest tłumacz przysięgły i jaką rolę odgrywa w stanowieniu prawa krajowego i międzynarodowego. Marcin

Jachimowicz⁴ dokonuje przeglądu statusu tłumacza w regulacjach procesowych, stwierdzając już na wstępie, że terminu *tłumacz* nie definiuje żaden przepis z zakresu prawa karnego, cywilnego, administracyjnego, podatkowego czy sądowno-administracyjnego. Co więcej, pojęcia tego nie dookreślono w żadnym z pozakodeksowych aktów prawnych dopuszczających możliwość jego powołania. W języku potocznym jest nim osoba, która dzięki znajomości co najmniej dwóch języków dokonuje przekładu wypowiedzi lub tekstu pisanego z języka źródłowego na język docelowy.

Natomiast tłumacza przysięgłego zdefiniowano w wielu opracowaniach prawników i lingwistów. Z ich definicji wyłania się osoba, która „posiada wszelkie umiejętności, by zapewnić sprawny i merytoryczny kontakt między składem orzekającym (sędziów) a podsądnym”⁵. Jest to także „tłumacz specjalistyczny, który zajmuje się głównie tłumaczeniem prawniczym, w tym przekładem sądowym, ale ma również do czynienia z przekładem tekstów handlowych, technicznych i medycznych, a także dotyczących wielu innych dziedzin wiedzy”⁶. Co więcej, „(...) tłumacz przysięgły zobowiązany jest do wykonywania swoich zadań sumiennie, kierując się w swoim postępowaniu uczciwością i etyką zawodową, co wynika m.in. z roty ślubowania zawartej w art. 7 ust. 1 u.z.t.p.⁷ Ponadto winien wykonywać powierzone mu zadania ze szczególną starannością i bezstronnością”⁸.

Z treści przepisów prawa karnego, cywilnego i administracyjnego wynika, że tłumaczem jest każda osoba władająca w sposób dostateczny językiem osoby, której wypowiedzi tłumaczy. Osobą tą może być zatem zarówno tłumacz przysięgły, jak i tłumacz *ad hoc*. Jachimowicz podkreśla, że przekłady obu grup tłumaczy, niezależnie od tego, czy dotyczą tłumaczeń dokumentów, czy też tłumaczeń relacji procesowych, mają taką samą wartość dowodową. Jedynie art. 265 i 256 k.p.c. przewidują uprawnienie sądu do żądania przełożenia przez tłumacza przysięgłego dokumentu sporządzonego w języku obcym⁹.

W opinii Sądu Najwyższego „tłumaczem może być każda osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie, bez względu na charakter i miejsce wykonywania czynności zawodowych, oraz na to, czy została wpisana na listę”¹⁰.

Jak słusznie zauważa Jachimowicz¹¹, w takiej sytuacji każdorazowej ocenie organu procesowego będzie podlegać to, czy osoba dopuszczona do czynności tłumaczenia posiada „odpowiednią wiedzę” do wykonywania tej czynności przy uwzględnieniu skali jej trudności.

2 Grzegorz Dostatni (2005): *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*, Warszawa, s. 7.

3 Małgorzata Król (2019): *O paradygmacie normatywnym tłumaczenia przysięgłego w dziedzinie prawa*. [W:] *Konińskie Studia Językowe*, vol. 7 (3), s. 288.

4 Marcin Jachimowicz (2019): *Tłumacz w regulacjach procesowych i jego karnomaterialna ochrona*. [W:] *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, z. 2 (34), s. 59–91.

5 Jerzy Pieńkos (1999): *Podstawy jurslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*, Kraków, s. 132.

6 Danuta Kierzkowska (2005): *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*, Warszawa, s. 82.

7 Skrót u.z.t.p. oznacza ustawę o zawodzie tłumacza przysięgłego.

8 Artur D. Kubacki (2012): *Tłumaczenie poświadczane. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa, s. 154.

9 Marcin Jachimowicz (2019): *Tłumacz w regulacjach procesowych i jego karnomaterialna ochrona*. [W:] *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, z. 2 (34), s. 69.

10 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.12.2003 r., sygn. akt: V KK 115/03, Lex nr 83762.

11 Marcin Jachimowicz (2019): *Tłumacz w regulacjach procesowych i jego karnomaterialna ochrona*. [W:] *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, z. 2 (34), s. 69.

Charakteryzując procesową rolę tłumacza, Jachimowicz¹² ujmuje ją trojako. Tłumacz: (1) jest typem biegłego, gdyż posiada wiadomości specjalne, czyli w tym przypadku zna język obcy, (2) jest pomocnikiem procesowym sądu, gdyż wspiera sąd podczas procesu, (3) jest pomocnikiem organów procesowych, takich jak prokurator, oraz pomocnikiem oskarżonego, podejrzanego i obwinionego.

W regulacjach międzynarodowych zapewnia się obywatelom możliwość skorzystania z pomocy tłumacza. Prawo do udziału tłumacza stanowi jedną z przesłanek rzetelnego procesu karnego¹³. Aby to potwierdzić, wystarczy przywołać tutaj europejską *Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych*, *Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej*, orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a także ważną dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym.

Dyrektywa z 2010 r. gwarantuje każdej osobie, która nie włada językiem urzędowym danego państwa, prawo do niezwłocznego zapewnienia tłumacza podczas postępowania karnego przed organami śledczymi i sądowymi, w tym również podczas przesłuchania przez policję, na wszystkich rozprawach sądowych oraz posiedzeniach. Państwa członkowskie mają w rozsądnym terminie zapewnić podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie rozumieją języka danego postępowania karnego, tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla ich zdolności do wykonywania prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. Istotne dokumenty obejmują wszelkie orzeczenia o pozbawieniu danej osoby wolności, każdy zarzut lub akt oskarżenia oraz każdy wyrok. Jolanta Ścigała¹⁴ (2011) zalicza do takich dokumentów np. orzeczenie o zastosowaniu środka zapobiegawczego polegającego na pozbawieniu wolności, akt oskarżenia, najważniejsze dokumenty dowodowe oraz wyrok. Ponadto państwa członkowskie mają obowiązek prowadzić odpowiednie bazy danych tłumaczy pisemnych lub ustnych oraz udostępnić je zainteresowanym na portalu e-sprawiedliwość.

Ponad 90 polskich aktów prawnych stanowi o statusie i udziale tłumacza lub wprost tłumacza przysięgłego w postępowaniu sądowym i administracyjnym¹⁵. Wystarczy wymienić tu *Kodeks postępowania*

cywilnego, *Kodeks postępowania karnego*, *Kodeks karny skarbowy*, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, *Kodeks postępowania administracyjnego*, *Ordynację podatkową*, a także *Ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego*. Na przykładzie tej ostatniej prześledźmy, do jakich czynności potrzebny jest tłumacz. Udział tłumacza jest niezbędny, jeżeli kierownik urzędu stanu cywilnego „nie potrafi samodzielnie porozumieć się z osobami uczestniczącymi w czynności zgłoszenia urodzenia lub zgonu”, a także „przy składaniu oświadczeń przewidzianych w ustawie lub w procedurze związanej z zawarciem związku małżeńskiego”, o ile „osoby składające te oświadczenia lub osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo (...) nie potrafią porozumieć się z kierownikiem urzędu stanu cywilnego”¹⁶. Obecności tłumacza wymaga się także wtedy, gdy świadkowie osób zamierzających zawrzeć małżeństwo nie potrafią porozumieć się z kierownikiem urzędu stanu cywilnego¹⁷. Warto dodać, że tłumaczem może, ale nie musi być tłumacz przysięgły.

Podsumowując: *Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego* ustanowiła w Polsce nowy zawód zaufania publicznego, jakim jest tłumacz przysięgły, a także określiła, kto i na jakich zasadach może zawód ten wykonywać oraz jakiej odpowiedzialności podlega w przypadku jego nienależytego wykonywania. Zgodnie z jej rozstrzygnięciami tłumacz przysięgły przestał być jedynie pomocnikiem procesowym sądu, którą to rolę pełnił od chwili wprowadzenia pierwszych regulacji dotyczących tłumaczy przysięgłych w 1928 r. Profesja ta dopiero od 27 stycznia 2005 r., czyli od wejścia w życie wspomnianej ustawy, uzyskała rangę zawodu samodzielnego. Nowa regulacja prawna przyznała osobom, które uzyskały prawo do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, wyłączność na używanie tego tytułu oraz na dokonywanie tłumaczeń uwierzytelnionych, poświadczanych pieczęcią tłumacza przysięgłego, na rzecz całego społeczeństwa.

Warto podkreślić, że nie tylko tłumacz przysięgły, lecz także tłumacz *ad hoc* umożliwi organom procesowym realizację podstawowych zadań (np. przeprowadzenie dowodu, wysłuchanie strony obcojęzycznej, doręczenie pism). Ponadto gwarantuje on osobom będącym w określonej sytuacji procesowej (oskarżony, podejrzan, obwiniony), świadkom oraz stronom postępowania sądowego możliwość wykonywania ich obowiązków i korzystania z przysługujących im uprawnień¹⁸.

12 Tamże, s. 65–68.

13 Zob. np. Joanna Długosz (2009): *Prawo do udziału tłumacza jako jedna z przesłanek rzetelnego procesu karnego*. [W:] *Investigationes Lingusticae*, vol. XVII, s. 100–107; Krystylna Witkowska (2014): *Tłumacz w postępowaniu karnym*. [W:] *Prokuratura i Prawo*, nr 1, s. 29–42.

14 Jolanta Ścigała (2011): *Praktyczne aspekty tłumaczenia terminologii organów ścigania i europejskiego prawa karnego*. [W:] *Lingua Legis*, nr 19, s. 16.

15 Stan na 12.06.2012 r. – zob. Biuletyn TEPIŚ nr 53/2012.

16 Art. 32 ust. 1 *Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego*.

17 Art. 32 ust. 2 *Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego*.

18 Zob. Bogumił Zygmunt (2004): *Prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza w postępowaniu karnym w świetle standardów europejskich*. [W:] *Państwo i Prawo*, z. 4, s. 76–87.

dr Annette Schiller (FIT Vice President)

ROLA MIĘDZYNARODOWEJ FEDERACJI TŁUMACZY (FIT) I STOWARZYSZEŃ BRANŻOWYCH W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH

Od dawna wiadomo, że „jasne, aktualne i dokładne informacje... (są)... strategicznie i operacyjnie krytyczne dla reagowania na katastrofy” i na ogół wymagają tłumaczenia na wiele języków (O'Brien, S. et al. 2018). Jednak dla osób określających wytyczne dla zarządzania kryzysowego uwzględnienie usług z zakresu tłumaczeń pisemnych i ustnych (T&I) nie jest kwestią oczywistą. Międzynarodowa Federacja Tłumaczy (FIT), czyli globalna sieć organizacji tłumaczy pisemnych i ustnych, odgrywa ważną rolę poprzez działania na rzecz poprawy stanu rzeczy dotyczącego wsparcia językowego w sytuacji kryzysowej.

Pierwsza część niniejszego artykułu przedstawi zarys genezy i struktury FIT oraz jej główne cele. W kolejnych częściach nastąpi krótkie omówienie niektórych prac przeprowadzonych do tej pory przez FIT w odniesieniu do sytuacji kryzysowych. Na koniec zaprezentowane zostanie podsumowanie początkowych działań planowanych przez nowo utworzony Stały Komitet FIT ds. Sytuacji Kryzysowych.

FIT powstała w Paryżu we Francji w 1953 roku pod auspicjami UNESCO i w bieżącym roku obchodzi 70. rocznicę powstania.

Kluczowymi celami tej globalnej federacji są:

- wspieranie zrozumienia istotnej roli tłumaczeń pisemnych i ustnych dla prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa jako całości
- promowanie uznania i wzmacnianie statusu lingwistów w społeczeństwie
- łączenie istniejących stowarzyszeń członkowskich FIT i ułatwianie tworzenia nowych stowarzyszeń
- informowanie członków FIT o warunkach pracy, o postępie technologicznym, o szkoleniach i innych sprawach związanych z szeroko rozumianym zawodem tłumacza.

FIT ma 108 stałych członków, którymi są zawodowe stowarzyszenia tłumaczy pisemnych i ustnych reprezentujących ponad 90 000 osób. Ponadto istnieje 28 członków stowarzyszonych, do których należą uniwersytety i instytucje kształcące tłumaczy pisemnych i ustnych.

FIT ma stowarzyszenia członkowskie w 87 krajach na wszystkich kontynentach. Niektórzy członkowie stanowią jednocześnie część Centrum Regionalnego (RC) – (FIT Europe – 61 członków), FIT LATAM – (Ameryka Łacińska – 19 członków) i FIT North America (6 członków). FIT Regional Centre Africa jest obecnie w fazie rozwoju.

dr Annette Schiller

Dr Annette Schiller jest wiceprezesem Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT) i członkiem nowo utworzonego Komitetu Stałego FIT ds. Jest była przewodniczącą FIT Europe, regionalnego centrum FIT w Europie, oraz była przewodniczącą Irlandzkiego Stowarzyszenia Tłumaczy (ITIA).

Annette jest niezależną tłumaczką, specjalizującą się w tłumaczeniach akademickich i prawnych. Posiada doktorat z zakresu studiów tłumaczeniowych oraz dyplom z zakresu nauk prawnych i jest certyfikowanym tłumaczem prawnym ITIA. Przez ponad 20 lat prowadziła zajęcia na studiach podyplomowych i licencjackich z zakresu tłumaczeń na Dublin City University.

Jest członkiem ITIA oraz niemieckiego Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer (BDÜ)/Landesverband Bayern.

Ryc. 1. Globalna sieć FIT: ciemniejsze obszary reprezentują obecność FIT w danym kraju

Kraje włączone do RC działają zgodnie z zasadą subsydiarności, czyli pomocniczości, to znaczy, że Centrum Regionalne zajmuje się tylko takimi kwestiami, którymi nie mogą zająć się inne jednostki i które mogą najlepiej być rozwiązywane na szczeblu regionalnym.

Federacja posługuje się trzema urzędowymi językami: francuskim, angielskim i hiszpańskim.

Najwyższym organem zarządzającym FIT jest Kongres Statutowy, który zbiera się co trzy lata. W okresach między posiedzeniami kongresu, federacją kieruje wybrana Rada składająca się z 17 osób, z której wyłoniony jest sześcioposobowy Komitet Wykonawczy.

Istotną częścią naszej pracy jest promowanie, podtrzymywanie i nawiązywanie relacji z partnerami zewnętrznymi na poziomie globalnym (na przykład Red T, AIIC, organizacje pozarządowe, Podkomitet ONZ ds. Języków i Języków oraz przemysł ogólnie).

FIT wydaje kwartalnik „Translatio” oraz czasopismo akademickie „Babel”.

Jako globalna sieć, FIT obejmuje ogromną przestrzeń geograficzną, kulturową i językową, a językoznawcy działający w FIT są dobrze przygotowani by zrozumieć potrzeby, kulturę i język lub dialekt nie tylko własnego narodu, ale także wiele innych języków i kultur, z którymi pracują lub mają częsty kontakt. Globalna praca FIT jest prowadzona głównie przez różne stałe komitety (standing committees SC), na przykład Stały Komitet ds. Technologii, Stały Komitet ds. Komunikacji, czy Stały Komitet ds. Języków Rdzennych.

Chociaż Stały Komitet ds. Sytuacji Kryzysowych został formalnie utworzony dopiero niedawno, w ostatnich latach jednostki FIT były zaangażowane we współpracę i szereg skutecznych działań w odniesieniu do sytuacji kryzysowych.

Przykładem takiej współpracy np. z Red T i AIIC¹ było przygotowanie wytycznych określanych jako Conflict Zone Field Guide for Civilian Translators / Interpreters and Users of Their Services (Przewodnik polowy stref konfliktu dla cywilnych tłumaczy pisemnych i ustnych i beneficjentów ich usług).

FIT jest również aktywna w Open Letter Project² z Red T i innymi partnerami. Projekt ten został uruchomiony w 2013 roku mając na celu „rzecznictwo w imieniu tłumaczy w strefach konfliktu poprzez wysyłanie listów odwoławczych do odpowiednich władz”.

W 2019 roku FIT Europe we współpracy z Komisją UE/Dyrekcją Generalną ds. Tłumaczeń zorganizowała w Atenach warsztaty Translating Europe zatytułowane „Tłumaczenie pisemne i ustne w sytuacjach kryzysowych”. Warsztaty przyciągnęły prelegentów z Grecji i innych części Europy, przedstawicieli agencji rządowych, organizacji pozarządowych, środowisk prawniczych i środowisk akademickich. Licznie reprezentowani byli również praktycy i przedstawiciele stowarzyszeń zawodowych tłumaczy pisemnych i ustnych. Wydarzenie było transmitowane na żywo dla 150-osobowego audytorium w Atenach i ponad 400-osobowej publiczności online.

Do wniosków, jakie nasunęły się po ateńskim TEW należały następujące kwestie:

- a) kluczowe znaczenie ma współpraca w sytuacji kryzysowej obejmująca wszystkich praktyków, użytkowników i beneficjentów usług T&I,
- b) dostrzegalny brak sformalizowanej władzy i statusu może wpływać na brak zaufania i akceptacji dla usług świadczonych przez T&I,

1 Komentarz tłumacza:
Red T – organizacja non-profit 501 zajmująca się ochroną tłumaczy pisemnych i ustnych w strefach konfliktów i innych miejscach wysokiego ryzyka; AIIC – Association for Conference Interpreters – Stowarzyszenie Tłumaczy Konferencyjnych

2 Open Letter Project – Projekt Otwarty List ma na celu zachęcenie do przedstawiania własnych doświadczeń w formie listów i przesyłania ich do odpowiednich władz.

- c) bardziej szczegółowe zdefiniowanie ról byłoby przydatne przy zlecaniu usług w zakresie tłumaczeń,
- d) szkolenia z zakresu T&I okazały się istotne nie tylko dla praktyków, ale także dla zleceniodawców i beneficjentów usług w zakresie tłumaczeń.

Ponadto, rozdział w niedawno opublikowanym *Translating Crises* (2022) skupia się na celach, treściach i wnioskach wyciągniętych z TEW w Atenach.

Chociaż FIT aktywnie realizuje zarówno wyżej wymienione jak i inne liczne projekty, niestety nie opracowano systematycznego zestawienia wniosków ani nie następuje wymiana uzyskanych informacji i danych. W związku z tym, istniejące podejście ma charakter nieco fragmentaryczny, a doświadczenia i wiedza fachowa, nie są wystarczająco rozpowszechnione i stosowane w dość szerokim zakresie.

W oparciu o sformułowane powyżej wnioski, nowy Komitet Nadzoru FIT zamierza zająć się niezadowolającymi kwestiami i przyjąć podejście oparte na stowarzyszeniach, które będzie miało zastosowanie w każdej sytuacji kryzysowej, niezależnie od tego, czy będzie to kryzys humanitarny, strefa konfliktu czy klęska żywiołowa. Należy pamiętać, że chociaż wszystkie sytuacje kryzysowe różnią się od siebie, wiele wyzwań językowych czy tłumaczeniowych ma podobny charakter w każdej z nich. Reagowanie w sytuacjach kryzysowych powinno w każdym przypadku obejmować komunikację dwukierunkową, zapewniającą możliwość odpowiedniego komunikowania rzeczywistych potrzeb w terenie osobom udzielającym pomocy. Niemniej ważne jest by zwrócić uwagę na fakt, że potrzeby,

a w tym potrzeby związane z językiem, ewoluują i zmieniają się podczas kryzysu. Ważne jest, aby w celu zapewnienia przepływu informacji wykorzystać wszelkie możliwe zasoby. Przykładem może być wykorzystanie sztucznej inteligencji (AI – Artificial Intelligence), co staje się coraz ważniejsze w niektórych sytuacjach. Podobne zjawisko ma miejsce w przypadku wykorzystywania informacji wizualnych, które mogą być ważniejsze niż sam tekst.

Mając na uwadze powyższe zagadnienia, Stały Komitet ds. Sytuacji Kryzysowych FIT wyznaczył następujące cele:

- mapowanie aktualnej sytuacji ze wszystkimi stowarzyszeniami FIT w odniesieniu do ich pracy i wsparcie dla ich członków w krajobrazie kryzysowym, oraz
- sporządzenie dokumentu oceniającego politykę językową w sytuacjach kryzysowych, który zostanie przekazany poszczególnym stowarzyszeniom,
- wspieranie stowarzyszeń w opracowywaniu strategii lobbowania własnych rządów na podstawie zebranych danych,
- wspieranie stowarzyszenia w dostępie do istniejących odpowiednich podręczników i wytycznych, w tym informacji z innych sektorów oraz w tworzeniu odpowiedniej nowej i ewoluującej dokumentacji w odniesieniu do potrzeb na różnych etapach kryzysu, jak też
- umożliwianie spotkań ekspertów tłumaczeniowych, rozpowszechnianie wyników i wniosków z ich pracy oraz rewidowanie dotychczasowej pracy i planów na przyszłość.

Język ma kluczowe znaczenie przy wzbudzaniu zaufania, a tym samym poprawy skuteczności działań w sytuacjach kryzysowych. Dlatego też FIT i jego stale rozwijająca się sieć stowarzyszeń językowych na całym świecie będą odgrywać istotną rolę w zakresie wsparcia językowego jako kluczowego elementu zarządzania kryzysowego.

Bibliografia

O'Brien, Sharon, Federico M. Federici, Patrick Cadwell, Jay Marlowe and Brian Gerber. (2018).

'Language translation during disaster: A comparative analysis of five national approaches'. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 31: 627–636.

Schiller, Annette, John O'Shea. (2022). 'Professional Interpreters and their Associations in the Crisis Landscape'. In S. O'Brien and F. M. Federici (eds.) *Translating Crises*. 329–342.

dr Silvia Gatscher

PRZEŁAMYWANIE BARIERY JĘZYKOWEJ. TŁUMACZE USTNI I PISEMNI JAKO PARTNERZY W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH I INTERWENCJACH W ZAKRESIE ZDROWIA PUBLICZNEGO

dr Silvia Gatscher

Kierownik ds. Programów Zdrowotnych Biura Światowej Organizacji Zdrowia w Polsce
Dr Silvia Gatscher pracowała jako neurochirurg dziecięcy w Wielkiej Brytanii, Niemczech i USA. Po uzyskaniu tytułu MBA w Hult International Business School w 2016 r. została konsultantką Biura Reagowania Kryzysowego WHO (WHO EMRO). W tej roli wspierała projekty pomocowe w północnej Syrii, a później w Somalii. Następnie pracowała dla biura UNICEF w Somalii i Afryce Wschodniej jako menedżer ds. zdrowia, wspierając budowanie potencjału somalijskich urzędników państwowych i pomagając w zwiększaniu odporności systemów zdrowotnych w Afryce Wschodniej, tak aby usługi te mogły lepiej wytrzymać i poradzić sobie z przyszłymi stresami. Jej obecna rola jako kierownika programu zdrowotnego w krajowym biurze WHO obejmuje koordynację krajowych i międzynarodowych partnerów w dziedzinie zdrowia, jak również wdrażanie planu reagowania na uchodźców i operacje zdrowotne w ramach wsparcia Ministerstwa Zdrowia.

Skróty

RCCE	Risk Communication and Community Engagement – Komunikacja ryzyka RCCE i zaangażowanie społeczne
WHO	World Health Organization – Światowa Organizacja Zdrowia WHO
Tłumacz ustny/ Interpreter	Interprets and translates languages orally- Interpretuje i tłumaczy języki ustnie
Tłumacz pisemny/ Translator	Interprets and translates written texts – Interpretuje i tłumaczy tekst pisany
Uchodźca Displaced person	Osoba, która została zmuszona lub zobowiązana do ucieczki lub opuszczenia swojego domu lub miejsca stałego pobytu, w szczególności w wyniku lub w celu uniknięcia skutków konfliktu zbrojnego, sytuacji powszechnej przemocy, naruszeń praw człowieka lub katastrof spowodowanych przez człowieka. Definicja ta obejmuje zarówno migrację wewnętrzną, jak i zewnętrzną.
GBV	Gender based violence – Przemoc ze względu na płeć

Komunikacja ryzyka i zaangażowanie społeczności w reagowanie kryzysowe

Informowanie o zagrożeniach i zaangażowanie społeczne (RCCE) to kluczowe elementy każdej reakcji lub działań w sytuacjach zagrożenia zdrowia publicznego. Wymiana informacji w czasie rzeczywistym pomiędzy ekspertami lub urzędnikami, a osobami narażonymi na utratę życia, zdrowia lub dobrostanu umożliwia podejmowanie świadomych decyzji i odpowiednich działań ochronnych lub zapobiegawczych mających na celu złagodzenie skutków danego zagrożenia dla zdrowia publicznego (World Health Organization, 2020c). Informowanie o zagrożeniach obejmuje szereg metod komunikacji, w tym materiały drukowane,

cyfrowe i media społecznościowe, masowe rozpowszechnianie poprawnych i wiarygodnych informacji oraz zaangażowanie społeczności i osób bezpośrednio dotkniętych problemem. Jednak podczas reagowania na sytuacje zagrożenia zdrowia i zarządzanie nimi, rozpowszechnianie informacji nie jest jedyną strategią. Kluczowe jest także zaangażowanie dotkniętych społeczności i skuteczne mobilizowanie ich do działania. Należy pamiętać jednak, by zawsze uwzględniać kwestie przekonań, poglądów i potrzeb dotkniętej populacji (Corbin et al., 2021). Jest to niezbędne, by zyskać szacunek i zbudować wzajemne zaufanie między daną społecznością a organami reagowania, oraz aby poprawić indywidualną i zbiorową zdolność do radzenia sobie ze skutkami kryzysu (Ramsbottom et al., 2018; World Health Organization, 2020b, 2020a).

Infodemia

RCCE odgrywa również kluczową rolę w zapobieganiu „infodemii”, którą WHO opisuje jako nadmiar rzetelnych i nierzetelnych informacji. Zjawisko to utrudnia identyfikację wiarygodnych źródeł lub oddzielenie prawdziwych informacji od tych nierzetelnych (World Health Organization, 2022b, 2022a). Nadmiarowi informacji często towarzyszy „pustka informacyjna”. W takiej sytuacji zapotrzebowanie społeczne na informacje jest większe, a jakkolwiek komunikacja okazuje się mieć lepszy skutek niż zupełny jej brak. Przekazywanie niepewnych informacji o jakimś zagadnieniu, jak też informacji dotyczących braku wiedzy na dany temat, odgrywa taką samą rolę jak przekazywanie rzetelnych informacji czy instrukcji. Zjawisko infodemii było szczególnie widoczne na początku pandemii Covid-19 oraz w trakcie jej rozwoju (World Health Organization, 2022a). Podawanie zarówno aktualnych, dokładnych i potwierdzonych informacji, jak też mniej pewnych, ma ogólnie korzystny wpływ na reakcje społeczne, gdyż wzmacnia wiarygodność i zaufanie do organów odpowiedzialnych za reagowanie. W efekcie obywatele chętniej stosują się do wszelkich udzielanych rad, a ewentualne nieporozumienia lub dezinformacja występują w mniejszym stopniu. Można skuteczniej planować różnorodne działania i efektywniej ograniczać ryzyko dalszego rozprzestrzeniania się chorób lub sytuacji zagrożenia zdrowia (Pan American Health Organization and World Health Organization, 2020; World Health Organization, 2022a).

Informacja i komunikacja w przypadkach migracji zewnętrznych

Informacje zdrowotne stają się również istotnym elementem reagowania kryzysowego dla osób migrujących z powodu kryzysu lub zdarzenia niepożądanego, takiego jak wojna trwająca w Ukrainie.

Bieżące doniesienia wskazują, że od początku kryzysu ukraińskiego w lutym 2022 roku, nieco ponad 15 milionów osób wyjechało z Ukrainy do krajów sąsiednich, z czego większość to kobiety i dzieci (WHO European Region,

2022). Osoby migrujące poza granice własnego kraju często mają ograniczony dostęp do wiedzy na temat tego, gdzie znaleźć dostępne i rzetelne informacje i usługi zdrowotne w kraju docelowym, a brak dokładnych i wiarygodnych informacji często znacząco przyczynia się do stresu i niepokoju u osób dotkniętych kryzysem. Otrzymywanie prawidłowych i zrozumiałych informacji we właściwym czasie zwiększa zdolność poszczególnych osób do poruszania się i uzyskiwania dostępu do usług zdrowotnych w nowym kraju, a także umożliwia profilaktykę i leczenie zarówno nagłych, jak i przewlekłych schorzeń (Inter-Agency Standing Committee, 2007; International Federation of Red Cross And Red Crescent Societies, 2020).

Ponadto ryzyko występowania przypadków naruszenia praw człowieka, takich jak wykorzystywanie i nadużycia seksualne (SEA- Sexual Exploitation and Abuse), handel ludźmi i przemoc ze względu na płeć (GBV), wzrasta w nagłych sytuacjach kryzysowych (UNFPA, 2019). Zostały już udokumentowane przypadki przemocy, bezpośrednio lub pośrednio związane z konfliktem toczącym się w Ukrainie. Prawdziwa skala tych przestępstw nie jest znana, ale można przypuszczać, że jest znacznie większa niż podawana do wiadomości publicznej (Subklaster GBV Ukraina, 2022). ; IOM, 2022). Dostęp do jasnych, zrozumiałych i dostosowanych kulturowo informacji w dotkniętej populacji jest podstawowym narzędziem łagodzenia przypadków przemocy, jak też zapobiegania im. Dzięki odpowiedniemu przepływowi informacji można zapewnić ofiarom wsparcie, opiekę zdrowotną i porady prawne, których potrzebują i do których mają prawo (Inter-Agency Standing Committee, 2007; IOM, 2022; Women, 2022).

Rola tłumaczy pisemnych i ustnych w stanach zagrożenia zdrowia publicznego Pokonywanie barier językowych

Wyżej omówiono rolę jaką odgrywają informacje dotyczące zdrowia, zagrożeń i zaangażowania społeczności w trakcie reagowania na sytuacje kryzysowe. Istotnym elementem jest nie tylko dostęp, ale też łatwość odnajdywania i przejrzystość informacji. Powinny one być zrozumiałe dla odbiorców, to znaczy przetłumaczone na właściwe języki i dostosowane do specyficznych potrzeb i odmienności kulturowej.

Migranci czy uchodźcy często napotykają szereg barier związanych z dostępem do informacji i usług zdrowotnych. Do takich utrudnień przyczynia się brak dostępu do odpowiednich kanałów informacyjnych i do odpowiedniej wersji językowej informacji (International Federation of Red Cross And Red Crescent Societies, 2020). Niedawny raport dotyczący stanu zdrowia uchodźców z Ukrainy w Polsce sugeruje, że największą przeszkodą w dostępie do świadczeń zdrowotnych dla nich stanowią różnego rodzaju bariery informacyjne, w tym bariery językowe i kulturowe (Statistics Poland & World Health Organization, 2022).

W raporcie tym wskazano również, że osoby i instytucje świadczące usługi zdrowotne, władze i całe społeczności przyjmujące zbyt rzadko posługują się językiem zrozumiałym dla uchodźców, co ma szereg niekorzystnych skutków zdrowotnych i społecznych (Cadwell, 2021). Dotyczy to zwłaszcza osób starszych, niepełnosprawnych lub cierpiących na przewlekłe schorzenia (Statistics Poland & World Health Organization, 2022). Wykazano, że w sytuacjach kryzysowych bariery językowe i kulturowe wpływają negatywnie na zdolność jednostki do zrozumienia i uwzględnienia ryzyka, do korzystania z zasobów służb humanitarnych lub do podejmowania zalecanych środków zapobiegawczych i ochronnych (Cadwell, 2021).

Inne badania wykazały, że tłumacze pełnią kluczową rolę w placówkach podstawowej opieki medycznej, jak i ośrodkach zajmujących się zdrowiem psychicznym, a ich obecność znacznie wpływa na poprawę jakości opieki świadczonej osobom, które nie posługują się biegle językiem osób świadczących usługi medyczne. Obecność tłumacza nie tylko zmniejsza ryzyko błędów komunikacyjnych, lecz także zwiększa zdolność rozumienia i zadowolenie pacjentów, którzy mogą w większym zakresie korzystać z zasobów opieki zdrowotnej. Ponadto obecność tłumacza wpływa korzystnie na poczucie równości i wyniki badań klinicznych (Karliner et al., 2007; Bauer and Alegria, 2010).

Ponadto sytuacje kryzysowe, takie jak konflikt w Ukrainie, uwydatniły wyzwania komunikacyjne dotyczące ukraińskiej społeczności osób niesłyszących. Wyzwania te dotyczą głównie dostępu do różnorodnych informacji dźwiękowych takich jak ostrzeżenia, jak też dostępu do informacji rozpowszechnianych za pośrednictwem radia i/lub telewizji. Osoby te są bardziej narażone na wykluczenie dotyczące dostępu do ważnych informacji o zagrożeniu, jak też do informacji zdrowotnych. W przypadku osób niesłyszących dostęp do tłumaczy znających ukraiński język migowy ma zasadnicze znaczenie dla wykonywania niektórych codziennych zadań, jak też dla dostępu do opieki zdrowotnej, społecznej i prawnej oraz podejmowania niezbędnych środków ostrożności ((Meet Oleksii and Roman: Interpreters helping Deaf Ukrainian refugees, 2022). Jak widać w przypadku wojny w Ukrainie, istnieje wiele argumentów przemawiających za koniecznością włączenia tłumaczy pisemnych i ustnych do działań w sytuacjach kryzysowych i uchodźczych.

Zapewnienie mediacji kulturowej

Sytuacje kryzysowe w dziedzinie zdrowia wiążą się nie tylko z wyzwaniami językowymi, ale również z zapewnieniem w odpowiednim czasie informacji i komunikacji w kontekście różnorodności kulturowej. Tłumacze pisemni i ustni mogą zatem zapewnić podstawową mediację językową, jak również kulturową w sytuacjach kryzysowych związanych z pomocą humanitarną (Cadwell, 2021; Increasing access through interpretation, 2021).

W wielu przypadkach tłumacz ustny lub pisemny jest członkiem społeczności, dla której tłumaczy. Dzięki temu ma wyjątkowe zrozumienie kontekstu kulturowego, w tym struktur społecznych i politycznych, co odgrywa ważną rolę w budowaniu i utrzymywaniu zaufania między pracownikami służb reagowania, władzami i społecznościami. (Cadwell, 2021; Increasing access through interpretation, 2021) Dlatego ważne jest, aby odpowiednio dostosować działania informacyjne i komunikacyjne. Jest to fundament, na którym musi się opierać każda reakcja w sytuacji kryzysowej, jeśli ma być skuteczna. (Ramsbottom et al., 2018; World Health Organization, 2020a).

Ponadto tłumacze pisemni i ustni mogą być istotnymi partnerami w łagodzeniu i zapobieganiu infodemii, gdyż zapewniają dostęp do aktualnych, dostosowanych językowo i kulturowo informacji. Dostęp do aktualnych, odpowiednich pod względem językowym i kulturowym informacji oraz komunikacja ze społecznością dotkniętą kryzysem sprawiają, że osoby takie z większym prawdopodobieństwem rozumieją przekazane im rady, z większą ufnością przyjmą instrukcje lub informacje, a także będą lepiej przygotowane do podejmowania działań mających na celu zapobieganie skutkom kryzysu lub ich łagodzenie (Pan American Health Organization and World Health Organization, 2020; World Health Organization, 2022a).

Do częstych przypadków należy konieczność omawiania tematów wymagających wrażliwości kulturowej, dotyczy to na przykład zdrowia psychicznego. W przypadku populacji narażonych na konflikty zbrojne szczególnie pilna jest potrzeba dostępu do usług psychospołecznych i usług w zakresie zdrowia psychicznego. Na podstawie ostatnich szacunków WHO ocenia się, że aż 22% osób dotkniętych konfliktem ukraińskim może cierpieć na zaburzenia psychiczne, a u 5% wystąpią ich objawy (Charlson et al., 2019). Niemniej liczne raporty wskazują, że problemy ze zdrowiem psychicznym są nadal stygmatyzowane wśród ukraińskich uchodźców, a pytani o potrzeby psychiczne, często je zatajają lub umniejszają. Zgłaszano, że dostęp do usług świadczonych przez profesjonalistów z własnej społeczności/kultury może pomóc w przełamaniu tej bariery (Statistics Poland & World Health Organization, 2022).

Ponadto, zwłaszcza w kontekście zdrowia psychicznego, tłumacz jest ważnym mediatorem nie tylko słów i języka, ale także ukrytych znaczeń kulturowych i stanowi integralną część procesu terapeutycznego („Refugee Services National Partnership for Community Training: Mental Health Interpretation Program Structure and Funding Challenges Information Guide,” no date).

Wyzwania stojące przed tłumaczami pisemnymi i ustnymi

Biorąc pod uwagę powyższe fakty, zapewnienie tłumaczeń pisemnych i ustnych ma kluczowe znaczenie dla skutecznego przekazywania informacji i usług odpo-

wiednich pod względem językowym i kulturowym dla świadczenia usług w populacjach dotkniętych kryzysem. Zapewnienie dostępu do tych usług tłumaczeniowych nie pozostaje bez konsekwencji dla samych tłumaczy, szczególnie w przypadkach, gdy tłumacz ma wspólne pochodzenie lub historię z ludnością, dla której tłumaczy („Refugee Services National Partnership for Community Training: Working With Interpreters: Service Provision for Torture Survivors,” no date).

W sytuacjach takich jak konflikt w Ukrainie tłumacze mogą współprzeżywać traumatyczne doświadczenia z uchodźcami, z którymi pracują. Takie współodczuwanie wpływa na powstawanie relacji, ale też na wielokrotne przeżywanie tych samych traum, co wywołuje poczucie bezsilności lub przytłoczenia. Przynależność do tej samej społeczności, ale brak wspólnej historii traumy, może z drugiej strony wywołać poczucie winy („Refugee Services National Partnership for Community Training: Working With Interpreters: Service Provision for Torture Survivors,” no date). Dlatego tak ważne jest, aby sami tłumacze również otrzymywali odpowiednie wsparcie psychologiczne.

Streszczenie

Zapewnienie dostosowanych językowo i kulturowo odpowiednich informacji o ryzyku oraz zaangażowanie społeczności (RCCE) są niezbędne podczas działań dotyczących zdrowia publicznego, a także podczas reagowania w sytuacjach kryzysowych. Informacje mogą mieć formę ulotek, plakatów i materiałów informacyjnych, a odpowiedni dostęp korzystnie wpływa na zaangażowanie i interakcje ze społecznościami. Dostęp do dokładnych, jasnych i zrozumiałych informacji dotyczących zdrowia i opieki medycznej jest niezbędny dla uchodźców, którzy znajdują się w sytuacji skrajnego zagubienia i niepokoju. Nie tylko poprawia to zdolność uchodźców do odnalezienia się w nowym kraju i w nowej sytuacji, ale także do dostępu do nieznanego systemu opieki zdrowotnej. Łatwość odnajdywania informacji i zrozumienie ich zapewniają poczucie orientacji i przynależności. Ponadto wykazano, że otrzymywanie odpowiednich informacji w odpowiednim czasie wpływa korzystnie na ogólne samopoczucie i zdrowie psychiczne. Tłumacze odgrywają ważną rolę w tym procesie, gdyż to za ich sprawą żaden pacjent nie zostanie pominięty z powodu barier językowych. Dzięki tłumaczom, usługobiorcy mogą swobodnie wyrażać się we własnym języku, a usługi mogą być świadczone z uwzględnieniem różnic kulturowych. Ponadto, stygmatyzacja, zwłaszcza w przypadku usług w zakresie zdrowia psychicznego, zostaje zmniejszona, a zaangażowanie społeczności wzrasta.

Stella Hedlund
Silvia Gatscher
Paloma Cuchi
Biuro Krajowe WHO Polska

Bibliografia

- Bauer, A. M. and Alegria, M. (2010) "Impact of patient language proficiency and interpreter service use on the quality of psychiatric care: a systematic review," *Psychiatric services*, 61(8), pp. 765–773.
- Cadwell, P. (2021) "Translation and interpreting in disaster situations," *The Routledge Handbook of Translation and Health*. Routledge, pp. 253–268.
- Charlson, F. et al. (2019) "New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis," *The Lancet*, 394(10194), pp. 240–248.
- Corbin, J. H. et al. (2021) "A health promotion approach to emergency management: effective community engagement strategies from five cases," *Health promotion international*, 36(Supplement_1), pp. i24–i38.
- GBV Sub-Cluster Ukraine (2022) Ukraine: Gender-based violence: Secondary Data Review, 27 April 2022. UNFPA.
- Increasing access through interpretation (2021) The IRC. Available at: <https://www.rescue.org/announcement/increasing-access-through-interpretation> (Accessed: December 19, 2022).
- Inter-Agency Standing Committee (2007) IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. Inter-Agency Standing Committee.
- International Federation of Red Cross And Red Crescent Societies (2020) PRACTICAL GUIDANCE FOR RISK COMMUNICATION AND COMMUNITY ENGAGEMENT (RCCE) for Refugees, Internally Displaced Persons (IDPs), Migrants, and Host Communities Particularly Vulnerable to COVID-19 Pandemic. International Federation of Red Cross And Red Crescent Societies.
- IOM (2022) Every second Ukrainian risks getting exploited amidst devastating impact of the war, IOM UN Migration Ukraine. Available at: <https://ukraine.iom.int/news/every-second-ukrainian-risks-getting-exploited-amidst-devastating-impact-war> (Accessed: December 14, 2022).
- Karliner, L. S. et al. (2007) "Do professional interpreters improve clinical care for patients with limited English proficiency? A systematic review of the literature," *Health services research*, 42(2), pp. 727–754.
- Meet Oleksii and Roman: Interpreters helping Deaf Ukrainian refugees (2022) The IRC in the EU. IRC Deutschland. Available at: <https://eu.rescue.org/article/meet-oleksii-and-roman-interpreters-helping-deaf-ukrainian-refugees> (Accessed: December 16, 2022).
- Pan American Health Organization and World Health Organization (2020) Understanding the infodemic and misinformation in the fight against COVID-19. Pan American Health Organization.
- Ramsbottom, A. et al. (2018) "Enablers and Barriers to Community Engagement in Public Health Emergency Preparedness: A Literature Review," *Journal of community health*, 43(2), pp. 412–420.
- "Refugee Services National Partnership for Community Training: Mental Health Interpretation Program Structure and Funding Challenges Information Guide" (no date).
- "Refugee Services National Partnership for Community Training: Working With Interpreters: Service Provision for Torture Survivors" (no date).
- Statistics Poland & World Health Organization (2022) Health of refugees from Ukraine in Poland: Survey findings.
- UNFPA (2019) The Inter-Agency Minimum Standards for Gender-Based Violence in Emergencies Programming. United Nations Population Fund (UNFPA) New York, NY, USA.
- WHO European Region (2022) WAR IN UKRAINE Situation report from WHO Ukraine country office. 34.
- Women, U. N. (2022) Global Gendered Impacts of the Ukraine Crisis on Energy Access and Food Security and Nutrition.
- World Health Organization (2020a) Community engagement: a health promotion guide for universal health coverage in the hands of the people. Genève, Switzerland: World Health Organization.
- World Health Organization (2020b) Emergencies: Risk communication, World Health Organization. doi: 10.1146/annurev.publhealth.28.021406.144123.
- World Health Organization (2020c) Risk communication and community engagement readiness and response to coronavirus disease (COVID-19).
- World Health Organization (2022a) Advancing infodemic management in risk communication and community engagement in the WHO European Region: Implementation guidance.
- World Health Organization (2022b) Infodemic Management, World Health Organization. Available at: <https://www.who.int/teams/risk-communication/infodemic-management> (Accessed: December 14, 2022).

Christopher Wegener

POLITYKA ZATRUDNIANIA TŁUMACZY NA POTRZEBY MIĘDZYNARODOWYCH AKCJI PROWADZONYCH PRZEZ LEKARZY BEZ GRANIC

Christopher Wegener

Christopher Wegener od 2019 roku jest pracownikiem organizacji humanitarnych z ramienia Lekarzy Bez Granic (Médecins Sans Frontières). Swoje doświadczenie zdobywał podczas licznych misji w terenie jako kierownik ds. zasobów ludzkich i finansów, przede wszystkim w Jemenie, Iraku, Demokratycznej Republice Konga, Sudanie i Ukrainie.

Christopher urodził się i dorastał w Szwajcarii, wcześniej przez dziesięć pracował w sektorze finansów, zaczynając od pracy w firmie konsultingowej, a następnie dołączając do funduszu kapitałowego podwyższonego ryzyka, skupiającego się na europejskim rynku spółek o średniej kapitalizacji.

Kierowany chęcią bycia potrzebnym i wykorzystywania swoich umiejętności i wiedzy pomagając innym, trzy lata temu dołączył do środowiska pomocy humanitarnej i od tego czasu bierze udział zarówno w regularnych misjach pomocowych, jak i w misjach kryzysowych, takich jak ta w Ukrainie. Pełen pasji i motywacji, otwarty na innych ludzi, Christopher stara się jak najwięcej nauczyć z każdej misji w terenie.

Rekrutacja jest nieodłączną częścią każdego projektu humanitarnego, ponieważ krajowi i międzynarodowi pracownicy dbają o to, aby cele i zamierzenia zostały osiągnięte w terenie.

Co więcej, projekty humanitarne są zwykle uruchamiane w sytuacjach, w których występuje zapotrzebowanie na usługi tłumaczeniowe. Tłumacze ustni i pisemni odgrywają kluczową rolę w terenie, dlatego są integralną częścią każdego projektu humanitarnego, a dzięki nim projekty są udane. W rzeczywistości pomagają zespołom Lekarzy bez Granic (MSF) komunikować się z lokalnymi społecznościami, władzami i ludnością i właśnie dzięki tłumaczom działania lekarzy mogą być zaakceptowane. Lokalne społeczności czasami odnoszą się sceptycznie lub niechętnie do organizacji humanitarnych, co stanowi dodatkowe wyzwanie. Należy pamiętać, że komunikacja ze społecznościami lokalnymi na wszystkich poziomach jest kluczem do sukcesu projektu. Jednak zrekrutowanie odpowiednich tłumaczy pisemnych i ustnych w terenie może być trudne a w pewnych okolicznościach nawet bardzo trudne.

Na wstępie warto zaznaczyć, że w MSF rekrutujemy głównie miejscowych tłumaczy ustnych i pisemnych za czym przemawia wiele powodów. W praktyce, poza miejscowym językiem mówionym, tacy tłumacze ustni i pisemni rozumieją również miejscowe zwyczaje i tradycje, a co najważniejsze, są zaznajomieni z miejscową sytuacją i miejscową wrażliwością. Ich wiedza ma zatem ogromne znaczenie dla naszej pracy i pomaga nam zrozumieć i komunikować się z lokalnymi społecznościami. Zadaniem tłumacza ustnego lub tłumacza jest nie tylko przekazanie wiadomości w innym języku, ale także zbliżenie kultur. To dzięki dobrej komunikacji i dobremu zrozumieniu miejscowej sytuacji i niuansów możemy doprowadzić do zaakceptowania naszego projektu i naszych działań. Tłumacze ustni i pisemni biorą udział w tym procesie i w dużej mierze przyczyniają się do jego sukcesu.

Ponadto w przypadku każdego projektu humanitarnego konieczne jest uwzględnienie kwestii bezpieczeństwa. Dzięki swoim umiejętnościom, kompetencjom językowym i znajomości okolicy, miejscowi tłumacze pisemni i ustni mogą towarzyszyć nam podczas spotkań z miejscowymi władzami lub liderami, aby omówić naszą pracę i wszelkie kwestie bezpieczeństwa, które mogą pojawić się na miejscu. Zagwarantowanie bezpieczeństwa naszym miejscowym i zagranicznym pracownikom ma dla nas kluczowe znaczenie, dlatego szczegółowe omówienie kwestii bezpieczeństwa jest niezbędne.

Nie ma wątpliwości, że musimy zatrudniać miejscowych tłumaczy ustnych i pisemnych, gdy sami nie mówimy miejscowych tłumaczy ustnych

i pisemnych stanowi wyzwanie. Głównym napotykanym wyzwaniem jest brak profesjonalnych tłumaczy ustnych i/lub pisemnych. W większości przypadków osoby rekrutowane jako tłumacze ustni i/lub pisemni nie mają odpowiedniego formalnego przygotowania z zakresu tłumaczeń pisemnych lub ustnych. Tłumacze są rekrutowani głównie z powodu znajomości lokalnego języka używanego w danym kraju lub regionie, w którym realizowany jest projekt, ale mają także dobrą znajomość języka angielskiego. W niektórych przypadkach osoby, które dołączają do naszych miejscowych pracowników, aby oferować swoje usługi tłumaczeniowe, mają dyplom lub szkolenie w innych dziedzinach, na przykład z literatury. Zdarzają się sytuacje kiedy wymagana jest znajomość trzech języków. Na przykład w Iraku, w zależności od regionu, w którym prowadzono działania MSF, oprócz arabskiego i angielskiego konieczna była również znajomość języka kurdyjskiego. Brak przeszkolenia i brak profesjonalnych tłumaczy ustnych i pisemnych stanowi dla nas prawdziwe wyzwanie, a osoby zrekrutowane zwykle muszą uczyć się na bieżąco, w pracy.

Poza tym należy rozróżnić regularne projekty humanitarne od pilnych projektów humanitarnych. Misja regularna odnosi się do projektu realizowanego przez kilka lat. Mimo, że wszystkie działania humanitarne, niezależnie od rodzaju misji, muszą szybko odpowiadać na potrzeby ludności, warto zauważyć, że przy regularnym i dobrze realizowanym projekcie humanitarnym mamy wystarczająco dużo czasu, aby zaangażować się w odpowiedni proces rekrutacji. Innymi słowy, nie spieszymy się. Możliwe jest wtedy zebranie życiorysów, ich ocena

i zorganizowanie testów, a w niektórych przypadkach przeprowadzenie również rozmów kwalifikacyjnych. Testy zazwyczaj polegają na konieczności przetłumaczenia tekstów na język angielski i z angielskiego. W niektórych przypadkach dodawane są ćwiczenia z tłumaczenia konsekwentnego. Celem jest wyłonienie osób, które posiadają najbardziej odpowiednie umiejętności do pracy jako tłumacze pisemni i/lub ustni, mimo braku kierunkowego wykształcenia akademickiego lub zawodowego.

Pilna misja, taka jak ta, która została uruchomiona na Ukrainie, nie umożliwiła przeprowadzenia rekrutacji czy przeglądania życiorysów czy listów motywacyjnych. Nie mogliśmy organizować testów ani rozmów kwalifikacyjnych. W przypadku pilnych projektów humanitarnych musimy działać bardzo szybko i zrekrutować miejscowy zespół w rekordowym czasie. Nie możemy sobie pozwolić na wybiórczość, a celem tak pilnych projektów jest jak najszybsze uruchomienie działań humanitarnych i rozpoczęcie udzielania pomocy tym, którzy jej pilnie potrzebują. W takich nagłych sytuacjach sama znajomość języka jest wystarczającym kryterium rekrutacji do naszego miejscowego zespołu.

Podsumowując, nie ma wątpliwości, że tłumacze ustni i pisemni odgrywają kluczową rolę i są niezbędni do zapewnienia powodzenia projektu humanitarnego. Brak profesjonalnych miejscowych tłumaczy ustnych i pisemnych w terenie pozostaje głównym wyzwaniem w procesie rekrutacji, a dalsza analiza możliwych sposobów sprostania takim wyzwaniom stanowiłaby interesujące zagadnienie.

Agnieszka Macura

JĘZYK I TŁUMACZENIE PODCZAS AKCJI HUMANITARNYCH. WNIOSKI Z DZIAŁAŃ W UKRAINIE

Agnieszka Macura

Starszy specjalista ds. programów w CLEAR Global – Tłumacze bez granic (TWB)
Aga Macura ma doświadczenie w pracy w środowiskach wielojęzycznych w ramach pomocy humanitarnej, bada, jak język wpływa na komunikację i skuteczność pomocy. Uświadamia potrzebę systematycznego zbierania danych językowych, stosowania odpowiedniej terminologii w materiałach komunikacyjnych organizacji oraz potrzebę uwzględnienia obsługi językowej w planowaniu projektów pomocowych. Od marca 2022 roku kieruje działaniami CLEAR Global w Polsce, pomagając lokalnym organizacjom i osobom dotkniętym katastrofą przełamać bariery komunikacyjne. Interesuje ją również to, jak język, którego używamy w życiu codziennym, wpływa na sposób, w jaki postrzegamy i budujemy otaczający nas świat. Mówi biegle po angielsku, polsku i francusku.

Dlaczego język i dane na temat języków mają znaczenie w pomocy humanitarnej?

Informacje dotyczące języków, którymi posługują się i które rozumieją osoby dotknięte kryzysem są niewystarczające, a systematyczne zbieranie danych o językach używanych w danej społeczności nie jest standardową procedurą programów pomocowych. Organizacje często opracowują strategie komunikacji bez uwzględniania rzetelnych informacji na temat umiejętności czytania i pisania, używanych języków lub preferowanych środków komunikacji. W związku z tym, nagminna jest sytuacja gdzie osoby dotknięte kryzysem mają trudności z komunikowaniem się z ratownikami w języku, który rozumieją. Kobiety, dzieci, osoby starsze i osoby niepełnosprawne często znajdują się w najbardziej niekorzystnej sytuacji, ponieważ mają mniejsze szanse na zrozumienie języków międzynarodowych i lingua franca. Ten brak dbałości o język jest widoczny na każdym etapie opracowywania i wdrażania programów pomocowych, co znacznie wpływa na skuteczność i zakres samej pomocy.

Język, a podatność na zagrożenia

Ta luka w podejściu do języka jest krytyczna, ponieważ język może mieć ogromny wpływ na podatność na zagrożenia. Organizacje humanitarne i rozwojowe przy analizie podatności na zagrożenia zazwyczaj biorą pod uwagę czynniki takie jak ubóstwo, płeć, wiek i niepełnosprawność. Jednak język i podatność na zagrożenia są często ze sobą powiązane. Użytkownicy języków marginalizowanych często znajdują się w niekorzystnej sytuacji na wielu sferach dotyczących dostępu do podstawowych usług zdrowotnych, programów żywieniowych czy edukacji.

W wielu społecznościach kobiety mają mniejszy dostęp do edukacji i mniejsze szanse na naukę języków. Starsze pokolenia często nie korzystały z możliwości edukacyjnych i często nie posiadają umiejętności czytania, pisania lub mówienia w języku urzędowym lub obcym. Dzieci i młodzież aby mówić o traumatycznych przeżyciach używają innych określeń niż dorośli, zwłaszcza jeśli nie do końca rozumieją, co się z nimi stało. Słaba oferta edukacyjna skierowana do osób niepełnosprawnych w wielu krajach ogranicza ich możliwości komunikacyjne.

W konsekwencji, biedna staruszka z niepełnosprawnością, która mówi marginalizowanym językiem, znajdzie się na samym końcu kolejki po dostęp do jakichkolwiek usług, chociaż prawdopodobnie właśnie ona najbardziej ich potrzebuje.

Wszystko zaczyna się od danych!

Dane językowe są ważną częścią planowania projektów humanitarnych. Jednak dostępne dane językowe są często niewystarczającej jakości. Na początku tego roku firma CLEAR Global opublikowała Global Language Data Review (Przegląd danych dotyczący światowych języków), w którym oceniono dane językowe w 88 krajach. Przegląd ten uwzględnił kryteria dotyczące danych językowych takie jak: aktualności, reprezentatywności, istotności i dostęp. Ustalono, że tylko 11 krajów (12,5%) dysponuje danymi językowymi do celów operacyjnych dobrej jakości, w pozostałych dane są albo przeciętnej albo słabej jakości.

Taki niewystarczający dostęp do danych lub brak danych stanowi słaby punkt wyjścia do opracowywania programów na rzecz osób zmarginalizowanych. Organizacje mogą jednak zacząć wypełniać tę lukę, poprzez systematyczne gromadzenie danych o językach używanych przez odbiorców swoich usług.

Dane językowe dla Ukrainy

Najpełniejsze dane statystyczne dotyczące języków używanych na Ukrainie pochodzą z Ogólnoukraińskiego Spisu Powszechnego z 2001 r., widoczne na językowej mapie Ukrainy firmy CLEAR Global. Według tego spisu na Ukrainie obecnych było ponad 130 narodowości i grup etnicznych. Ponad dwie trzecie populacji (67,5%) podało ukraiński jako pierwszy język, 29,6% rosyjski, a 2,9% inny język. Dane wynikające ze spisu nie stanowią jednak dokładnych wytycznych dotyczących strategii komunikacyjnych w humanitarnej odpowiedzi na wojnę ponad dwie dekady później, z trzech głównych powodów.

- Spis zawierał niedokładne informacje na temat używania języków przez niektóre mniejszości etniczne, w szczególności społeczności romskie, krymsko-tatarskie i greckie. W rzeczywistości spis umożliwił wybór tylko z listy 11 języków mniejszości, podczas gdy na Ukrainie liczba ta jest znacznie wyższa. Jest również bardzo prawdopodobne, że społeczności zmarginalizowane, takie jak osoby posługujące się językiem romskim, nie uczestniczyły dość licznie w spisie.
- Zmiany w polityce językowej od 2001 r. wpłynęły na używanie języka i tożsamość językową.
- Wydarzenia, które miały miejsce od 2014 r., wpłynęły na to, jak zróżnicowana językowo populacja Ukrainy odnosi się do najczęściej używanych w kraju języków: ukraińskiego i rosyjskiego.

Powyższe powody sprawiły, że nie można w pełni polegać na danych ze spisu ludności z 2001 r. By zrozumieć obecną sytuację językową

na Ukrainie potrzeba większej liczby danych, co korzystnie wpłynęłoby na komunikację z mieszkańcami Ukrainy i uchodźcami z Ukrainy.

Bariery językowe i komunikacyjne, a skuteczność działań na Ukrainie i dla Ukrainy

Poprzez działania w odpowiedzi na wojnę w Ukrainie, CLEAR Global i inne podmioty zidentyfikowały kilka wyzwań językowych i informacyjnych dotyczących zarówno odbiorców jak też osób i organizacji świadczących usługi.

Wyzwania językowe obejmują: problemy z komunikacją w mniej popularnych językach, takich jak romski i migowy, ograniczony dostęp do profesjonalnych tłumaczy ustnych i pisemnych (w tym tłumaczy przysięgłych), a także złożoną terminologię angielską.

Drugi rodzaj wyzwań wiąże się z dostępem do informacji. Od 24 lutego 2022 r. obserwujemy bezprecedensowy wzrost liczby różnorodnych informacji takich jak setki stron internetowych, kody QR, infolinie, grupy w mediach społecznościowych, mechanizmy skarg i opinii, oraz punkty pomocy. Wszystkie mają na celu przekazanie ważnych informacji osobom dotkniętym wojną. Jednak wysiłki te są często chaotyczne, nieskoordynowane i przytłaczające, bez możliwości weryfikacji poprawności czy aktualności. W efekcie powstaje chaos informacyjny, który utrudnia wyszukiwanie dokładnych i aktualnych informacji, jest czasochłonny i powoduje niepotrzebny stres w sytuacji, która sama w sobie jest niezwykle trudna.

Osoby reagujące na miejscu, a wyzwania komunikacyjne w środowisku międzynarodowym

Terminologia związana z pomocą humanitarną i akcjami humanitarnymi stanowi wyzwanie komunikacyjne dla osób niebędących specjalistami i osób niezaznajomionych z terminami angielskimi. Nadmierne bazowanie na języku angielskim w kontekstach humanitarnych i rozwojowych często wyklucza lokalne służby ratownicze z pełnego i aktywnego udziału w wysiłkach na rzecz koordynacji działań. Błędne założenie jest takie, że „wszyscy mówią po angielsku” i że nie ma potrzeby udzielania lokalnym służbom ratowniczym i osobom zaangażowanym w reagowanie na miejscu informacji w języku lub językach innych niż angielski. Takie podejście stwarza bariery dla mechanizmów uczestnictwa, udostępniania danych, finansowania i koordynacji, a także wpływa niekorzystnie na działania oparte na szacunku i partnerstwie.

Użytkownicy zmarginalizowanych języków, a wykluczenie podczas działań na Ukrainie i dla Ukrainy

Prace CLEAR Global nad językiem romskim w odpowiedzi na Ukrainę pokazują, dlaczego dostęp do informacji o języku i o potrzebach językowych powinien być uwzględniany przy opracowywaniu programów działań. Organizacje szacują, że przed eskalacją wojny w lutym na Ukrainie mieszkało 400 000 Romów, których zdecydowana większość używa języka romskiego. Wielu z nich, w pewnym stopniu, posługuje się drugim językiem, nie wszyscy to robią i nie wszyscy robią to z łatwością. Oznacza to, że Romowie, aby podejmować bezpieczne,

świadome decyzje dotyczące tego, co robić, potrzebują wsparcia w języku romskim.

Język romski, czyli romani ma wiele dialektów. Niektóre z nich są podobne do siebie, ale nie wszystkie. Język romski ma wiele zapożyczeń dotyczących terminów technicznych i medycznych z pobliskich języków, takich jak ukraiński i węgierski.

Społeczności romskie w różnych częściach Ukrainy posługują się różnymi drugimi językami, przy czym węgierski, słowacki czy rumuński są używane częściej niż ukraiński czy rosyjski.

Z powodu wykluczenia edukacyjnego niektórzy Romowie mają trudności z wykorzystaniem informacji pisemnych, takich jak broszury. Dotyczy to zwłaszcza kobiet, osób starszych i niepełnosprawnych. Osoby z obszarów wiejskich często nie mają dostępu do cyfrowych kanałów informacyjnych, takich jak aplikacje na smartfony.

Takie informacje wpływają korzystnie na zrozumienie barier komunikacyjnych, z jakimi borykają się zmarginalizowane społeczności, co może pomóc sektorowi (tłumaczeniowemu) w zapewnieniu skuteczniejszej pomocy.

Co ważne, każdy język i każda społeczność jest inna. Na przykładzie społeczności romskiej jasno widać, że zadawanie pytań dotyczących komunikacji pozwala stworzyć złożony i dokładny obraz, który wspiera komunikację między ratownikami i osobami dotkniętymi kryzysem.

Tłumaczenie pisemne i ustne wrażliwych tematów może stwarzać dalsze wyzwania

Drażliwe tematy, takie jak trauma, handel ludźmi, znęcanie się i przemoc, mogą stanowić wyzwania tłumaczeniowe czy interpretacyjne z różnych powodów. Należy jednak pamiętać, że w sytuacjach humanitarnych ratownicy, lingwiści i osoby, którym niesiona jest pomoc, muszą często rozmawiać na te właśnie tematy. Wiedza o tym, jak to robić skutecznie, dokładnie i bezpiecznie, ma kluczowe znaczenie.

Brak bezpośrednich odpowiedników dla terminów dotyczących drażliwych tematów

Tłumaczenie drażliwych tematów stanowi wyzwanie tłumaczeniowe samo w sobie. W niektórych językach terminy odnoszące się do drażliwych kwestii nie istnieją lub są stygmatyzowane. Szczególnie w takich przypadkach niezwykle ważna jest wrażliwość kulturowa i wiedza, a także wysoka rzetelność zawodowa.

Częste jest używanie eufemizmów i języka pośredniego, aby rozmawiać na tematy stygmatyzowane, drażliwe lub traumatyczne. Tylko wykwalifikowany tłumacz może zadać pytania w delikatny sposób i interpretować odpowiedzi, tak by okazać rozmówcy szacunek. Należy pamiętać, że w niektórych przypadkach język nie jest neutralny płciowo,

Narzędzia i zasoby CLEAR Global do skutecznej komunikacji w sytuacjach kryzysowych

Rodzaj zasobu	Przykład	Opis
Glosariusz	<ul style="list-style-type: none"> PSEA Glossary Protection and Accountability Glossary Other glossaries 	Globalne glosariusze CLEAR pomagają ratownikom i osobom poszkodowanym znaleźć właściwe słowa i definicje złożonych terminów humanitarnych we własnym języku.
Informacje w wielu formatach	<ul style="list-style-type: none"> Wizualne (plakaty, ulotki, filmy) Audio (twarzą w twarz, radio, głośniki, wiadomości głosowe) Tekst (ulotki, e-maile, SMS-y, strony internetowe) 	Korzystanie z informacji w różnych formach pomaga dotrzeć z ważnymi informacjami do większej liczby osób i grup.
Zwykły/prosty język	<ul style="list-style-type: none"> Prosta instrukcja językowa Informacje w prostych słowach 	Przekazywanie informacji prostym językiem ułatwia i przyspiesza identyfikację, zrozumienie i wykorzystanie treści.
Przewodniki i porady	<ul style="list-style-type: none"> Zestawienie informacji o języku romskim Przewodnik po tłumaczeniu ustnym w kontekście humanitarnym Wskazówki dotyczące interpretacji i drażliwych tematów 	Przewodniki i wykazy ze wskazówkami poprawiają umiejętności komunikacyjne respondentów i informują ich o możliwych wyzwaniach komunikacyjnych.
Szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> Humanitarne szkolenie w zakresie tłumaczeń ustnych Szkolenie z komunikacji w kontekstach humanitarnych 	Szkolenie dla osób pełniących rolę tłumaczy społecznych i mediatorów kulturowych w odpowiedzi humanitarnej.
Platforma danych	<ul style="list-style-type: none"> Data Platform 	Ten pulpit nawigacyjny łączy wiele zasobów i ma na celu przedstawienie jak najpełniejszego obrazu języków używanych przez osoby dotknięte wojną na Ukrainie.
Wydarzenia podnoszące świadomość	<ul style="list-style-type: none"> Webinaria Rzecznictwo 	Rzecznictwo na rzecz priorytetowego traktowania języka i komunikacji w kontekstach humanitarnych.

Tabela 1: Różnorodne rodzaje zasobów mogą pomóc ratownikom w rozwiązywaniu problemów językowych i komunikacyjnych

zwłaszcza w sytuacjach, gdy mamy do czynienia z wyrazami związanymi z seksualnością. Przykładem odpowiedzi na takie wyzwania jest sytuacja zaistniała w obozie dla uchodźców w Bangladeszu, gdzie kobiety Rohingja wypracowały własny socjolekt, czy też dialekt społeczny w odpowiedzi na ograniczenia społeczno-kulturowe i segregację, z jakimi się borykają. Niektóre słowa i eufemizmy w tym socjolekcie nie są łatwo zrozumiałe dla mężczyzn Rohingja. Na przykład haiz to naukowe określenie na menstruację zapożyczone z języka arabskiego. Jednak wiele młodych kobiet nie lubi wypowiadać tego słowa. Wolą używać eufemizmu gusol, co dosłownie oznacza „brać prysznic”.

W kontekście Ukrainy takim drażliwym terminem stało się słowo „konflikt”. W języku angielskim ludzie z sektora humanitarnego na ogół akceptują słowo „konflikt” jako synonim słowa „wojna”, a wyrażenie „konflikt zbrojny” jest powszechne w terminologii humanitarnej. Jednak w tłumaczeniu na język ukraiński odpowiednik „konfliktu” może być odbierany jako mniej poważny i nie oddający prawdziwego obrazu sytuacji. Stwarza to ryzyko powstania nieporozumień lub frustracji między rozmówcami anglojęzycznymi i ukraińskojęzycznymi.

Przygotowanie i planowanie może pomóc organizacjom w radzeniu sobie z barierami językowymi podczas komunikowania się na delikatne tematy, a można to zrobić poprzez:

- Zatwierdzenie budżetu na zatrudnianie zawodowych, przeszkolonych tłumaczy ustnych i pisemnych w celu zapewnienia dokładnej i niezawodnej obsługi językowej krytycznych kwestii.
- Zastanowienie się czy właściwe jest angażowanie tłumaczy nieformalnych lub tłumaczy z tej samej społeczności co populacja

dotknięta kryzysem, chorobą, czy wojną. W niektórych przypadkach osoby z dotkniętej społeczności cieszą się największym zaufaniem i mogą pomóc ratownikom w dotarciu do większej liczby członków danej społeczności.

- Zapewnienie poufności czyli pewność, że osoby udzielające wsparcia językowego wiedzą, jak bezpiecznie zarządzać informacjami. W niektórych przypadkach ludzie mogą odczuwać wstyd lub piętno, jeśli osoba, którą znają, tłumaczy im zagadnienia dotyczące traumatycznych przeżyć.
- Zorganizowanie szkoleń i określanie wytycznych dotyczących tłumaczenia drażliwych tematów tak, by pomóc tłumaczowi dokładnie przekazywać informacje.
- Zapewnienie pomocy psychologicznej wszystkim tłumaczom pisemnym i ustnym, ze względu na fakt, że tłumaczenie zagadnień delikatnych i traumatycznych może stanowić poważne obciążenie psychiczne również dla tłumacza.

Wnioski

Rola, jaką odgrywają języki oraz tłumacze ustni i pisemni w sytuacjach kryzysowych, ma kluczowe znaczenie. Rozpoczynając gromadzenie danych językowych i uwzględniając język w planowaniu programów i w budżetach, osoby reagujące, w tym tłumacze mogą zapewnić właściwą komunikację i przepływ informacji. Dzięki temu, informacje mogą dotrzeć do wszystkich potrzebujących, w tym do osób posługujących się marginalizowanymi językami. Przygotowując się do tłumaczenia pisemnego lub ustnego, powinniśmy wziąć pod uwagę różne wyzwania językowe i kulturowe z jednej strony, a z drugiej należy zapewnić dostęp do specjalistycznego wsparcia i zasobów, co również wpływa na efektywność komunikacji.

O CLEAR Global

CLEAR Global to amerykańska organizacja non-profit, która pomaga ludziom pozyskiwać ważne informacje i być wysłuchanym, niezależnie od języka, którym się posługują. Dzięki innowacyjnym rozwiązaniom w zakresie technologii językowych, badaniom i społeczności ponad 100 000 lingwistów CLEAR Global wspiera organizacje partnerskie działające w różnych kontekstach i sytuacjach na całym świecie. Wyobrażając sobie świat bez barier językowych, CLEAR Global ma na celu poprawę globalnej komunikacji i dostępu do informacji.

W przypadku pytań prosimy o kontakt z Agą Macurą pod adresem: aga.macura@clearglobal.org

Śledź CLEAR Global na LinkedIn i Twitterze.

dr Mirosława Kawecka

ROLA TŁUMACZA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH (WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO)

dr Mirosława Kawecka

Z wykształcenia filolog ukraiński i rosyjski. Nauczyciel akademicki, kierownik Katedry Sławi-
styki Państwowej Akademii Nauk Stosowanych
w Chełmie. Doświadczony tłumacz przysięgły
języka ukraińskiego, druga wiceprezes Lubel-
skiego Stowarzyszenia Tłumaczy.

Wydarzenia ostatnich lat i miesięcy zachodzące w Europie, a więc naj-
pierw głęboki kryzys migracyjny, a później rozpętana przez Rosję wojna
w Ukrainie i związane z nią uchodźstwo unaocznily znaczenie społecznej roli
tłumacza w różnych, często trudnych uwarunkowaniach komunikacyjnych.
Zaistniała sytuacja kryzysowa stała się jednocześnie wyzwaniem także dla
samego środowiska tłumaczy, któremu przyszło zmierzyć się z doświadcze-
niami zupełnie nowymi i niezwykle trudnymi, zarówno z punktu widzenia
zawodowego, jak i czysto ludzkiego.

Z tych względów Lubelskie Stowarzyszenie Tłumaczy, realizując we
współpracy z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Warszawie projekt
Translating Europe Workshop zatytułowany *Społeczna rola tłumacza w czasie
pokoju, wojny i kryzysów humanitarnych*, podjęło próbę znalezienia odpowie-
dzi na pytanie o status i rolę tłumacza w sytuacjach nadzwyczajnych.

W ramach projektu opracowano i przeprowadzono badanie ankietowe,
którym objęto samych tłumaczy oraz instytucje współpracujące z tłumac-
zami. Celem sondażu była próba rozpoznania potrzeb i problemów osób
tłumaczących w warunkach kryzysu, wyznaczenia kierunków i obszarów,
w ramach których potrzebne jest współdziałanie instytucji państwowych
i środowisk tłumaczy. W badaniu wzięło udział 155 osób zajmujących się
tłumaczeniami z różnych języków oraz 109 instytucji obsługujących obco-
krajowców.

Wyniki ankiety wskazują, że sytuacja kryzysu humanitarnego jest nowa
i nie do końca jeszcze przepracowana przez samych tłumaczy, jak i przez
instytucje państwowe, stąd w wielu poruszonych kwestiach odpowiedzi
na pytania ankietowe były rozproszone i niejednoznaczne. Chociaż 84%
spośród ankietowanych instytucji współpracowało z tłumaczami, to jednak
udzielone odpowiedzi sugerują, że nie istnieje wspólna dla wszystkich or-
ganów wizja wspólnego działania z tłumaczami w sytuacjach kryzysowych,
i tak np. w pytaniu o to, czy *organy państwowe mogą oczekiwać od tłumaczy
świadczenia nieodpłatnych usług w sytuacjach kryzysowych* odpowiedzi „trud-
no powiedzieć” udzieliło aż 36% respondentów, odpowiedzi „raczej nie”
i „zdecydowanie nie” – 18%, zaś „zdecydowanie tak” i „raczej tak” – 46%.
W tej kwestii środowisko tłumaczy zajęło zdecydowanie bardziej jedno-
znaczne stanowisko, bowiem odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”
udzieliło 79% ankietowanych. Tylko 11% wskazało odpowiedź „trudno po-
wiedzieć”. Jednak w wielu innych punktach, jak choćby w pytaniu o do-
datkową rolę ekspercką, tłumacze udzielali już znacznie mniej stanowczych
odpowiedzi.

Kwestią, w której opinie instytucji oraz tłumaczy wyraźnie zbiegają się ze
sobą, stanowi zagadnienie przekładu jako elementu strategii państwa w za-

rzządzaniu sytuacjami kryzysowymi. Ankietowane instytucje, jak i środowisko tłumaczy w pytaniu o to zagadnienie udzieliło konkretnych i jednoznacznych odpowiedzi. 83% wśród ankietowanych tłumaczy (odpowiedzi „zdecydowanie tak” – 60%, „raczej tak” – 23%) oraz 84% sondowanych instytucji (odpowiedzi „zdecydowanie tak” – 41%, „raczej tak” – 43%) wskazało, że *tłumaczenia powinny stanowić stały element strategii państwa w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi*. Dodatkowo ankietowane instytucje podały, że warto, aby w ramach takiego zarządzania tłumacze zostali objęci wsparciem ze strony państwa w zakresie bezpieczeństwa osobistego (68% odpowiedzi), pomocą materialną, a nawet psychologiczną.

Problem nieuwzględnienia tłumaczeń w strategii państwa dotyczącej zarządzania sytuacjami kryzysowymi staje się bardzo widoczny, gdy zważymy, iż w trwającym kryzysie 54% ankietowanych tłumaczy nie miało wiedzy, zaś 37% w ogóle nie spotkało się z jakimikolwiek formami wsparcia oferowanymi przez państwo dla osób tłumaczących w sytuacjach nadzwyczajnych. Ponieważ jednak różnego rodzaju kryzysy migracyjne stają się już nieodłączną częścią naszej współczesnej rzeczywistości, warto, aby zdobyte obecnie doświadczenie stało się bazą dla wypracowania szerszej strategii zarządzania kryzysami z uwzględnieniem roli tłumaczy, ponieważ bez nich kontakt międzykulturowy, komunikacja, zrozumienie obcej kultury i opanowanie kryzysu często są niemożliwe.

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o społeczną rolę tłumacza w czasach kryzysów w ankiecie poruszona została również kwestia roli tłumacza jako eksperta. Udzielone odpowiedzi wskazują, że tłumacze w znacznej większości swoją rolę w procesie komunikacji postrzegają wyraźnie szerzej niż tylko jako przekazywanie treści językowych. Na pytanie o to, czy *tłumacz podczas wykonywania tłumaczeń powinien być jednocześnie ekspertem udzielającym informacji w zakresie realiów społeczno-kulturowych*, odpowiedź „zdecydowanie tak” podało 26% respondentów i „raczej tak” – 37%. Jednak, gdyby pomoc ekspercka miała dotyczyć informacji politycznych, rozpoznawczych, czy też odnoszących się do grupy mniejszości etnicznych bądź też religijnych, wskazania „zdecydowanie tak” i „raczej tak” nie były już tak oczywiste i znacznie mniejsza liczba pytanych osób udzieliła na nie twierdzących odpowiedzi. Bez wątpienia łączy się to z profesjonalnym podejściem osób tłumaczących do swojej pracy, bowiem rozumieją oni wymóg bezstronności tłumaczenia i tym samym nieangażowania się po którejkolwiek ze stron. W pytaniu o to, czy *przekonania*

polityczne lub światopoglądowe mogą być przeszkodą w wykonywaniu przez nich swojej pracy, 34% tłumaczy respondentów wskazało odpowiedź „nie powinny”, ale także podało, że mogą one stanowić przeszkodę, tym samym zrozumiała stała się niechęć do udzielania przez tłumaczy pomocy eksperckiej w zakresie informacji politycznych bądź zwiadowczych. W tym względzie jednak odpowiedzi instytucji przedstawiają się zgoła inaczej, liczą one tak *na pomoc ekspercką tłumaczy w zakresie zrozumienia realiów społeczno-kulturowych* (odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” 64% badanych), jak również w zakresie podania informacji operacyjnych dostępnych tłumaczowi (odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” – 48% badanych instytucji, podczas gdy odpowiedzi tłumaczy „nie” i „raczej nie” – 62%). Bez wątpienia warto wypracować wspólne stanowisko organów i środowisk tłumaczy w zakresie takich oczekiwań.

W ankiecie skierowanej do tłumaczy podjęto także kwestię ich społecznego zaangażowania. W odpowiedzi na pytanie, czy *zdarzyło ci się, że poza wykonaniem tłumaczenia podjąłeś/podjęłaś inne czynności (np. sporządziłeś/ sporządziłaś pismo, wykonałeś/wykonałaś telefon), żeby pomóc osobie tłumaczonej w związku z jej sytuacją*, tylko 6% ankietowanych odpowiedziało, że ogranicza swoją aktywność wyłącznie do tłumaczenia, zaś odpowiedzi „często” oraz „sporadycznie” udzieliło łącznie 77% respondentów. Wynik ten zwraca uwagę na czysto ludzki aspekt pracy tłumaczy, szczególnie w sytuacji kryzysu, kiedy to obarczeni są oni zwiększoną dawką stresu i emocji zarówno własnych, jak i osoby tłumaczonej. Respondenci w ankiecie wskazali, że nie mogą uniknąć zaangażowania emocjonalnego podczas wykonywania swojej pracy, bowiem zaangażowanie takie stanowi nieodłączny element tłumaczenia, jednak jednoznacznie odpowiedzieli, że nie może ono wpływać na sam proces tłumaczenia. Jednocześnie 63% ankietowanych podało, iż tłumacz ma prawo do odmowy wykonania tłumaczenia, gdy narusza to jego zasady etyczne lub godność osobistą.

Tłumacz, choć pozostaje w cieniu wydarzeń, osób, czy też tekstów, które przyszło mu tłumaczyć, ma do odegrania społecznie wszechstronną rolę. Wyniki ankiety jednoznacznie pokazały, że w sytuacjach kryzysu staje się on kluczowym ogniwem w procesie komunikacji i udzielania pomocy. Dlatego warto głębiej rozpoznać tę rolę, by pomoc świadczona przez tłumaczy i ich zaangażowanie w sytuacjach kryzysowych były bardziej efektywne i ukierunkowane.

Stefanie Bogaerts

TŁUMACZENIA PISEMNE I USTNE JAKO STAŁY ELEMENT STRATEGII ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Stefanie Bogaerts

Prezes Fundacji FreeLING i Fundacji LAPIGUA Belgijka mieszkająca i pracująca w Polsce (Zamość) od 2001 r. Ukończyła studia magisterskie na kierunku Języków i Kultur Europy Wschodniej oraz studia podyplomowe w zakresie public relations, komunikacji biznesowej i zarządzania. Od 2004 r. pracuje jako tłumacz, a w 2014 r. uzyskała w Polsce uprawnienia tłumacza przysięgłego języka niderlandzkiego. Jest współzałożycielką Fundacji FreeLING, w której odpowiada za zarządzanie i organizację szkoleń. Od kilku lat prowadzi warsztaty dla tłumaczy j. niderlandzkiego. Jest aktywnym członkiem Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy i jednym z pomysłodawców Programu Profesjonalny Tłumacz – Świadomy Klient. Bierze udział w obradach i konsultacjach zespołu ds. RODO, który powstał w ramach tego Programu. Z ramienia LST także uczestniczy w obradach zespołu ds. nowelizacji ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego. Podczas Konferencji Tłumaczy 2017 otrzymała nagrodę za wkład w rozwój polskiej branży tłumaczeniowej.

„Najskuteczniejszym sposobem pomocy ludziom w kryzysie jest zapewnienie wsparcia i informacji w ich własnym języku”. To stwierdzenie może wydawać się nieco egocentryczne, biorąc pod uwagę, że zostało wypowiedziane przez członka społeczności tłumaczy ustnych i pisemnych (T&I). Niemniej jednak nie można zaprzeczyć, że bariery komunikacyjne są jedną z głównych przeszkód w transgranicznym kryzysie humanitarnym, w który zaangażowane są społeczności wielojęzyczne.

Dokładnie przed takimi wyzwaniami stanęliśmy w kryzysie humanitarnym powstałym podczas wojny w Ukrainie. Wraz z napływem uchodźców do krajów sąsiednich pojawił się ogromny kryzys komunikacyjny i od samego początku odczuwalne było pilne zapotrzebowanie na tłumaczy ustnych i pisemnych.

Już w tych pierwszych dniach stało się jasne, że krajowe i miejscowe strategie zarządzania kryzysowego nie uwzględniają wielojęzycznych potrzeb komunikacyjnych i że nie ma planów zapewnienia odpowiedniego wsparcia w zakresie tłumaczeń ustnych i pisemnych. Brak planu mógł być usprawiedliwiony awaryjnym charakterem sytuacji, typowym dla każdego kryzysu. Niemniej to właśnie strategie zarządzania kryzysowego powinny przygotowywać nas na tego typu nieoczekiwane sytuacje i obejmować wytyczne ułatwiające komunikację wielojęzyczną.

Zadaniem sektora tłumaczeniowego (tłumaczy pisemnych i ustnych – T&I) jest uwzględnienie tego zagadnienia, aktywny udział w przygotowaniu polityki komunikacyjnej jak też włączeniu jej w strategię zarządzania kryzysowego.

Eksperti i naukowcy przeprowadzili analizę dotyczącą potrzeb i wsparcia w zakresie tłumaczeń pisemnych i ustnych w sytuacjach kryzysowych, w wyniku której sporządzono listę zaleceń. Jednak to naszym obowiązkiem czyli obowiązkiem właśnie tłumaczy jest dopilnowanie, aby te zalecenia stały się częścią każdej strategii zarządzania kryzysowego w sytuacjach mających wpływ na społeczności wielojęzyczne.

„Rekomendacje dotyczące polityki” opublikowane przez INTERACT (International Network on Crisis Translation) stanowią rzetelny zarys kwestii, które należy dokładniej uwzględnić w strategii kryzysowej komunikacji. Dokument ten zawiera 10 rekomendacji, które chciałabym rozwinąć w kontekście osobistych doświadczeń zdobytych w ramach projektu „Tłumacze dla Ukrainy”.

Projekt „Tłumacze dla Ukrainy” został zainicjowany na początku wojny na Ukrainie i jest wspólnym przedsięwzięciem polskich organizacji i stowarzyszeń branży tłumaczeniowej. Połączyły one siły, aby koordynować działania sektora T&I w Polsce oraz wspierać swoich polskich i ukraińskich

kolegów, których zaangażowanie było ogromne w czasie kryzysu humanitarnego.

Poniżej przedstawiam rekomendacje w kolejności dostosowanej do potrzeb niniejszego artykułu.

Rekomendacja 1: Zasady komunikacji w ramach zarządzania kryzysowego powinny obejmować przepisy dotyczące tłumaczenia pisemnego i ustnego oraz powinny być regularnie przeglądane i aktualizowane.

Pierwszym i najważniejszym krokiem, jaki należy podjąć, jest zatem podniesienie świadomości decydentów politycznych dotyczącej strategii zarządzania kryzysowego, tak by uwzględniali plan komunikacji kryzysowej.

Rekomendacja 2: Należy zidentyfikować i wyznaczyć konkretny organ odpowiedzialny za politykę w zakresie tłumaczeń pisemnych i ustnych odpowiedzialny za komunikację w sytuacjach kryzysowych.

Podczas kryzysu humanitarnego spowodowanego rosyjską agresją w Ukrainie stało się jasne, że w Polsce nie ma centralnego, a nawet lokalnego zarządzania wsparciem tłumaczeń ustnych i pisemnych. Choć polskie stowarzyszenia tłumaczy bardzo szybko utworzyły grupę roboczą, trudno było skutecznie porozumieć się z władzami, aby skierować nasze wsparcie tam, gdzie było ono najbardziej potrzebne. W przyszłości powołanie krajowego lub lokalnego koordynatora ds. wsparcia tłumaczeń ustnych i pisemnych powinno usprawnić współpracę na wszystkich poziomach i etapach kryzysów komunikacyjnych. Oto, co sugeruje następna rekomendacja:

Rekomendacja 3: Należy ustanowić kanały bezpośredniej komunikacji między ratownikami a stowarzyszeniami zawodowymi tłumaczy pisemnych i ustnych w celu zapewnienia bardziej skutecznej współpracy.

Skrócone procedury komunikacyjne między stowarzyszeniami, koordynatorami i innymi organizacjami odpowiedzialnymi lub wymagającymi wsparcia powinny zostać określone w planie komunikacji kryzysowej. Ważnym elementem będzie dodatkowe, powołanie koordynatorów (ds. komunikacji) po stronie stowarzyszeń.

Stowarzyszenia tłumaczy pisemnych i ustnych, które zrzeszają zarówno ekspertów językowych, jak też mediatorów kultury, mogą bez wątplenia brać aktywny udział w konsultowaniu polityki komunikacyjnej z zainteresowanymi społecznościami, co omawia kolejne zalecenie:

Rekomendacja 4: Politykę komunikacji w zakresie zarządzania kryzysowego należy opracować w porozumieniu z odpowiednimi społecznościami wielojęzycznymi i wielokulturowymi.

Rekomendacja 5: Zasady komunikacji w ramach zarządzania kryzysowego powinny umożliwiać dwukierunkową komunikację między ratownikami a dotkniętymi społecznościami.

Rekomendacja 6: Zasady komunikacji w ramach zarządzania kryzysowego powinny uwzględniać języki, którymi posługują się dotknięte społeczności (w tym język migowy), poziom umiejętności czytania i pisania jak też być kulturowo odpowiednie.

Aby zapewnić odpowiednią komunikację, organizacje oferujące wsparcie w sytuacjach kryzysów humanitarnych powinny być również świadome roli tłumacza i umiejętności potrzebnych do oferowania profesjonalnego wsparcia komunikacyjnego:

Rekomendacja 7: Rekrutacja do wielojęzycznych organizacji odpowiedzialnych za pomoc lub reagowanie w sytuacjach kryzysowych powinna przebiegać w taki sposób, aby nie było potrzeby korzystania z międzynarodowego lingua franca czy też doraźnych tłumaczeń pisemnych lub ustnych.

To zalecenie powinno być realizowane również w innym kierunku, tj. tłumacze pisemni i ustni powinni mieć możliwość skupienia się na swojej pracy bez dodatkowych obciążeń wieloma innymi zadaniami, które często pojawiają się w sytuacjach kryzysowych. Profesjonalne tłumaczenie ustne i pisemne wymaga pełnej koncentracji oraz odpowiedniego czasu na odpoczynek i regenerację, a wysiłek intelektualny i fizyczny tłumaczy jest często umniejszany.

Konieczny jest więc nie tylko czas na relaks i odpoczynek, ale także odpowiednie przygotowanie do udzielania wsparcia tłumaczeniowego w sytuacjach kryzysowych.

Rekomendacja 8: Należy szkolić zarówno zawodowych tłumaczy pisemnych i ustnych i ochotników, tak by mogli skutecznie działać w sytuacjach kryzysowych i klęsk żywiołowych, jak też beneficjentów usług tłumaczeniowych.

Szkolenia stanowią jednak tylko jeden z elementów tego przygotowania. Tłumacze pisemni i ustni pracujący w sytuacjach kryzysowych powinni również otrzymywać wsparcie psychologiczne, między innymi w celu uniknięcia wtórnego stresu traumatycznego w perspektywie krótko- i długoterminowej.

Tę potrzebę długoterminowej perspektywy podkreśliło również w kolejnym zaleceniu:

Rekomendacja 9: Wytyczne dotyczące komunikacji powinny obejmować wszystkie fazy zarządzania kryzysowego i katastrofy (łagodzenie skutków, gotowość, reagowanie i odbudowa).

Wytyczne dotyczące komunikacji powinny obejmować narzędzia długofalowego reagowania, często zaniebywane, gdy pierwszy kryzys zostanie zażegnany. W kryzysie humanitarnym, jaki przeżywamy w Polsce po rosyjskiej inwazji na Ukrainę, widać wyraźnie, że niektóre problemy komunikacyjne nadal nie są należycie identyfikowane lub rozwiązywane. Brak rozwiązań w zakresie tłumaczeń w pomocy medycznej dla uchodźców to tylko jeden z przykładów. Strategie zarządzania kryzysowego powinny zatem nie tylko koncentrować się na zaspokajaniu pil-

nych potrzeb, ale także zapewniać długoterminowe rozwiązania.

Rekomendacja 10: Należy rozważyć wprowadzenie alternatywnych form i kanałów rozpowszechniania przetłumaczonych informacji – nie tylko tradycyjne formy pisemne lub ustne.

Nowe technologie, takie jak tłumaczenie maszynowe lub aplikacje do tłumaczenia ustnego, mogą z pewnością stanowić doraźne rozwiązania niektórych pilnych lub długoterminowych problemów komunikacyjnych. Technologie te należy jednak stosować ostrożnie, z pełną świadomością ich zalet i wad. Dlatego kryzysowy plan dla komunikacji powinien zawierać listę zalecanych narzędzi do tłumaczenia pisemnego i ustnego wraz ze wskazaniem kontekstu, w którym można je bezpiecznie stosować.

Decydenci i beneficjenci usług tłumaczeniowych pisemnych i ustnych powinni być również przeszkoleni tak, by z rozmysłem wybierać między nowymi technologiami a profesjonalnym tłumaczem ustnym lub pisemnym.

Niestety decyzja na rzecz profesjonalnego tłumacza – człowieka jest bardzo często utrudniona przez brak środków finansowych, w konsekwencji czego wybór często pada na tłumacza-ochotnika, który ma niewielkie lub żadne oświadczenie zawodowe.

Dlatego też do powyższej listy należy dodać jeszcze jedną rekomendację, znajdującą się również w „Zaleceniach etycznych dotyczących tłumaczeń w warunkach kryzysowych” opublikowanych przez INTERACT International Network on Crisis Translation:

Rekomendacja 11: Wytyczne dotyczące komunikacji w zarządzaniu kryzysowym powinny oferować narzędzia i informacje niezbędne do dokonywania świadomego wyboru między tłumaczami ustnymi nieprofesjonalnymi (ochotnikami) a zawodowymi tłumaczami.

Jak wspomniano w zaleceniach dotyczących etyki, „oddelegowanie tłumaczy obywatelskich (niektórzy z nich mogą nie mieć zawodowego przeszkolenia tłumaczeniowego) powinno być rozważone w sytuacjach kryzysowych, gdy nie ma wystarczającej liczby lepiej wykwalifikowanych tłumaczy pisemnych lub ustnych. Należy opracować jasne zasady dotyczące zakresu działań i wymaganych szkoleń dla tłumaczy i osób z nimi współpracujących. Ponadto

należy podjąć środki, aby nie zaszkodzić wizerunkowi lub źródłom utrzymania zawodowych tłumaczy”.

Ryzyko powstania zagrożeń dla źródła utrzymania zawodowych tłumaczy powinno być także uwzględnione w rekomendacjach. Wielu zawodowym tłumaczy podjęło nieodpłatną pracę w początkowym okresie kryzysu humanitarnego związanego z wojną na Ukrainie, jednak teraz, by móc zarobić na utrzymanie muszą oni wrócić do płatnej pracy.

Dlatego też do powyższej listy dodaję ostatnią rekomendację, która jest kluczowym elementem dotyczącym komunikacji w zarządzaniu kryzysowym:

Rekomendacja 12: Należy zapewnić odpowiedni budżet na usługi tłumaczeniowe.

Powyższe rekomendacje mogą być wykorzystane jako ramy dla planów dotyczących komunikacji w warunkach kryzysowych. Aby jednak mieć pewność, że tego typu plany zostaną uwzględnione w strategiach zarządzania kryzysowego, należy najpierw podnieść świadomość dotyczącą wyzwań komunikacyjnych czy tłumaczeniowych, o czym wspomniałam w uwagach dotyczących pierwszej rekomendacji. Niestety istnieje społeczne przeświadczenie, że tłumaczenie pisemne i ustne jest zajęciem dla nieodpłatnych ochotników, zapominając, że wiele sytuacji, a w tym sytuacje kryzysowe wymagają udziału zawodowców. Naszym zadaniem jako przedstawicieli Sektora T&I jest podnoszenie świadomości wśród decydentów i podmiotów decydujących o prawie na temat potrzebnych strategii zarządzania kryzysowego oraz wdrażania polityki komunikacyjnej.

Jedynie zauważenie potrzeby wprowadzenia strategii zarządzania kryzysowego i planu komunikacji kryzysowej może wpłynąć na wdrożenie polityki dotyczącej tłumaczy pisemnych i ustnych, ich ról i usług w czasach kryzysów humanitarnych. Aby podnieść tę świadomość, Fundacja Lapigua, która koordynuje projekt „Tłumacze bez granic”, Lubelskie Stowarzyszenie Tłumaczy, Clear Global, FIT Europe i EAUTC pracują wspólnie nad kampanią informacyjną. Kampania ta jest przygotowywana w ramach warsztatów Translating Europe Workshop i wkrótce będzie opublikowana.

Beata Kamińska

PODSUMOWANIE KONFERENCJI TEW

18 listopada 2022 r. odbyła się konferencja TRANSLATING EUROPE WORKSHOP pt. „Społeczna rola tłumacza w czasie pokoju, wojny oraz kryzysu humanitarnego”, zorganizowana przez Lubelskie Stowarzyszenie Tłumaczy pod auspicjami Komisji Europejskiej.

Prelegentami na konferencji byli:

- ❑ Merit-Ene ILJA, Zastępca Dyrektora Generalnego w Dyrekcji Generalnej ds. Tłumaczeń Pisemnych (Komisja Europejska), która wygłosiła prelekcję nt. „Wielojęzyczność w instytucjach unijnych”;
- ❑ dr hab. Artur KUBACKI, członek Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, który wygłosił wykład nt. „Tłumacz przysięgły i jego znaczenie dla stanowienia oraz egzekwowania prawa krajowego i międzynarodowego”;
- ❑ dr Annette SCHILLER, wiceprezes Międzynarodowej Federacji Tłumaczy (FIT), której wykład dotyczył roli stowarzyszeń branżowych w organizacji akcji pomocowych dla tłumaczy i beneficjentów usług tłumaczeniowych;
- ❑ dr Silvia GATSCHER, Kierownik ds. Programów Zdrowotnych (Biuro Światowej Organizacji Zdrowia w Polsce), która wygłosiła wykład na temat: „Tłumacz jako partner międzynarodowych służb medycznych”;
- ❑ Agnieszka WALTER-DROP, Dyrektor Generalna, Dyrekcja Generalna ds. Logistyki i Tłumaczeń Konferencyjnych (LINC), Parlament Europejski, która mówiła o roli tłumaczy w integracji europejskiej;
- ❑ Christopher WEGENER, HR & Financial Manager (Irak, Kongo, Sudan, Ukraina, Jemen), przedstawiciel międzynarodowej, niezależnej medycznej organizacji humanitarnej „Lekarze bez granic (MSF)”, który mówił o polityce zatrudniania tłumaczy na potrzeby międzynarodowych akcji prowadzonych przez organizację humanitarną „Lekarze bez granic”;
- ❑ Natalia PAVLIUK, prezes Ukraińskiego Stowarzyszenia Tłumaczy, która dzieliła się z uczestnikami konferencji doświadczeniami tłumaczy z kraju ogarniętego wojną, mówiła o wyzwaniach, z jakimi się mierzą i o ich potrzebach;
- ❑ Agnieszka MACURA, Starszy specjalista ds. programów w CLEAR Global, Tłumacze bez granic (TWB), która w wykładzie pt. „Język i tłumaczenie podczas akcji humanitarnych” przedstawiła wnioski z działań w Ukrainie;
- ❑ Anna KOTARSKA, przedstawicielka krajowa służb publicznych w programie European Language Resource Coordination (ELRC), której prelekcja dotyczyła zastosowania technologii językowych w sytuacjach kryzysowych;

Beata Kamińska

Tłumacz przysięgły, audiowizualny i literacki, redaktor, content reviewer, ekspert językowy Absolwentka filologii germańskiej KUL oraz studiów podyplomowych z redakcji językowej tekstu w Instytucie Polonistyki Stosowanej UW, specjalizująca się w tłumaczeniach audiowizualnych i literackich, transkrecji, transkrypcji i anotacji, content review (weryfikacji treści), kreatywnym pisaniu i in.

Członek zarządu Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy

Uczestniczka warsztatów translatorskich w Austriackim Forum Kultury prowadzonych regularnie od 2007 roku przez wybitną tłumaczkę literatury niemieckojęzycznej Sławę Lisiecką (opublikowane przekłady zbiorowe pod jej kierunkiem – m. in. zbiór opowiadań Ilse Aichinger „Mój zielony osioł”, ISBN: 978-83-63129-47-7, Biuro Literackie, Wrocław 2013; Hanna Sukare, „Zakurzony język”, ISBN: 978-83-946860-8-6, Wydawnictwo Od Do, Łódź 2019; Thomas Bernhard, „Zdarzenia”, ISBN: 978-83-954-3932-2, Wydawnictwo Od Do, Łódź 2020, Alois Hotchnig, „Na siedząco lepiej się ucieka”, ISBN: 978-83-963-4124-2, Wydawnictwo Od Do, Łódź 2022).

- ❑ dr Mirosława KAWECKA, druga wiceprezes Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy, która przedstawiła wyniki badania pt. „Rola tłumacza w sytuacjach kryzysowych” oraz
- ❑ Stefanie BOGAERTS, prezes fundacji FreeLING i fundacji LAPIGUA, która przedstawiła wykład pt. „Tłumaczenie jako stały element strategii zarządzania kryzysowego”.

Konferencję otwierała i podsumowywała Irmina DANIŁOWSKA, prezes Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy.

Konferencja TRANSLATING EUROPE WORKSHOP pt. „Spółeczna rola tłumacza w czasie pokoju, wojny oraz kryzysu humanitarnego” służyła uświadomieniu i zwerbalizowaniu tego, jaką rolę pełni tłumacz w działaniach związanych z reagowaniem w kryzysach humanitarnych, z jakimi problemami się mierzy, co w te działania wnosi, jakich narzędzi może użyć i czego potrzebuje.

Wnioski:

- ❑ Komunikacja jest istotną częścią działań humanitarnych.
- ❑ Założenie, że znajomość języka międzynarodowego wystarczy do zarządzania kryzysem, w sytuacjach kryzysu się nie sprawdza, ponieważ uczestniczą w nich liczne grupy osób zagrożonych wykluczeniem komunikacyjnym (osoby zagrożone ubóstwem, bez dostępu do edukacji, z niepełnosprawnościami, mniejszości etniczne, osoby starsze, dzieci).
- ❑ Bariery komunikacyjne stanowią jedną z głównych przeszkód w skutecznym rozwiązywaniu problemów, jakie niosą ze sobą kryzysy humanitarne, stąd jedną z najistotniejszych form pomocy ludziom znajdującym się w potrzebie jest zapewnienie im wsparcia i informacji w ich własnym języku.
- ❑ Szybko rozwijające się technologie językowe mogą być pomocne w komunikacji, jednakże należy z nich odpowiednio korzystać, by nie stały źródłem kolejnych kryzysów. W sytuacji zagrożenia życia obecność i wsparcie drugiego człowieka bywają nieocenione.

Rola tłumacza:

- ❑ Jest kluczowa.
- ❑ Tłumacz jest partnerem międzynarodowych służb niosących pomoc w kryzysach humanitarnych, ponieważ za jego pośrednictwem uchodźca otrzymuje dostęp do informacji i wskazówki, jak poruszać się w nieznanym systemie kraju przyjmującego, zyskuje orientację, co ma istotny wpływ na jego poczucie bezpieczeństwa i przynależności, zdrowie psychiczne i umiejętność odnalezienia się w kraju przyjmującym.
- ❑ Od tłumacza niejednokrotnie zależy powodzenie misji w terenie, ponieważ jego praca umożliwia

komunikację ze społecznościami i lokalnymi władzami, nierzadko w delikatnych kwestiach, gdzie niezbędne jest stworzenie atmosfery zaufania oraz zrozumienie roli i celu proponowanych działań.

Potrzeby tłumacza w związku z tłumaczeniem podczas kryzysów humanitarnych:

- ochrona w miejscach wysokiego ryzyka;
- zapewnienie szkoleń, zarówno dla zawodowych tłumaczy pisemnych i ustnych, jak i dla wolontariuszy, aby mogli skutecznie działać w warunkach kryzysu;
- zapewnienie odpowiedniego budżetu na tłumaczenia pisemne i ustne, ponieważ docelowo tłumacze zawodowi nie są w stanie wykonywać swojej pracy nieodpłatnie;
- lepsza koordynacja działań służb wszelkich, w tym kierujących działaniami tłumaczy;
- wypracowanie przyszłych rozwiązań systemowych i szerszej strategii współpracy organów państwa i właściwych instytucji zarządzających kryzysami uchodźczymi i humanitarnymi a środowiskiem tłumaczy, czemu mogą posłużyć wnioski wynikające z opisanych doświadczeń
- zwiększanie świadomości znaczenia tłumaczy w działaniach związanych z zarządzaniem, ponieważ postrzeganie roli, jaką może pełnić tłumacz w sytuacjach nadzwyczajnych, nie jest jednoznaczne ani dla samego środowiska tłumaczy, ani dla instytucji podejmujących z nimi współpracę (w celu zwiększenia tej świadomości Fundacja Lapigua, która koordynuje projekt „Tłumacze bez granic”, wspólnie z Lubelskim Stowarzyszeniem Tłumaczy, Clear Global, FIT Europe i EAUTC opracowuje kampanię informacyjną).

Podsumowując konferencję, Irmina Daniłowska, prezes Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy, na której barkach spoczywał główny ciężar organizacji tego wydarzenia, złożyła podziękowania na ręce prelegentów i tłumaczy, przedstawiła ich postawy i podjęte przez nich działania w związku kryzysem w Ukrainie, a także działania właściwych służb oraz wnioski wynikające z konferencji.

Warto, by wybrzmiały tu jej słowa:

„W tym miejscu pragnę pochwalić moje koleżanki i kolegów tłumaczy, którzy spontanicznie, z potrzeby serca zaczęli się organizować, żeby nieść pomoc potrzebującym. Stawili się do dyspozycji jako wolontariusze w punktach informacyjnych przy granicy, w punktach recepcyjnych, noclegowniach, przy organizacji transportu, wsparcia psychologicznego oraz tłumaczeniach.

Szczególne wyrazy uznania pragnę skierować do koleżanek i kolegów tłumaczy języka ukraińskiego, którzy od wybuchu wojny w Ukrainie, aż do teraz dźwigają największy ciężar, jeśli chodzi o tłumaczenia i pomoc na rzecz uchodź-

ców z Ukrainy. Dodatkowo dźwigają ciężar emocjonalny, bo w Ukrainie są ich rodziny i przyjaciele.

Piękną pracę wykonały również organizacje zrzeszające tłumaczy, mobilizując się wokół projektu 'Tłumacze dla Ukrainy', ale również indywidualnie angażując swoje siły i środki na bezpłatne szkolenia dla samych tłumaczy z zakresu tłumaczeń medycznych, środowiskowych i prawa rodzinnego, na wsparcie kolegów z Ukrainy, ale również projekty służące wsparciu administracji publicznej np. poprzez organizację kursów dla tłumaczy z nauki języka polskiego jako obcego.

Pragnę wyrazić także słowa uznania pod adresem służb publicznych, odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe. Dla nich zarządzanie kryzysem w sytuacji konfliktu zbrojnego u naszych wschodnich sąsiadów też było czymś nowym. Oczekiwania były duże, ale wyjątkowość tej sytuacji w pierwszych tygodniach po wybuchu wojny w Ukrainie przerosła nas wszystkich.

Środowisko tłumaczy podjęło w niektórych przypadkach heroiczny trud, żeby nieść pomoc uchodźcom i wspierać organy państwowe w zażegnaniu sytuacji kryzysowej wywołanej wojną w Ukrainie.

W poszczególnych wystąpieniach naszych wspianiałych prelegentów wybrzmiewało docenianie dla pracy tłumaczy zarówno ustnych jak i pisemnych, ich doniosłej roli w obronie praw człowieka, edukacji prozdrowotnej, pomocy psychologicznej dla poszkodowanych, wynikającej zwyczajnie ze znajomości ich rodzimego języka, co już samo w sobie daje poczucie bezpieczeństwa i pozwala rozładować negatywne emocje spowodowane niezrozumieniem sytuacji.

W tym wszystkim musimy jednak pamiętać o tym, że tłumacze to także osoby, które mają swoje ograniczenia fizyczne, psychiczne i swoje zobowiązania. Nie mogą pracować bez wynagrodzenia, bo muszą utrzymać siebie, swoje rodziny i swoje firmy. To oni sami powinni decydować o tym, ile czasu i środków osobistych chcą poświęcić na działalność w ramach wolontariatu. Nie można im tego narzucać odgórnie. Każda praca powinna być wynagradzana.

Należy także pamiętać o tym, że tłumacze jako osoby bardzo często zaangażowane emocjonalnie potrzebują również wsparcia psychologicznego.

Kluczowe wnioski z TEW:

Tłumacze – zarówno ustni, jak i pisemni – odgrywają ogromną rolę w życiu społecznym wszystkich krajów. Dzięki świadczonym przez nich usługom przyczyniają się oni do integracji społecznej, do rozwiązywania sytuacji kryzysowych, podnoszenia edukacji i świadomości społecznej w kwestiach zdrowotnych, prawnych, biznesowych i nowych technologii.

Rozwój nowych technologii w zakresie tłumaczeń postępuje, jest to nieuniknione, jest to naturalna kolej rzeczy, bo współczesne społeczeństwo żyje szybko i potrzebuje

szybkich rozwiązań. Ma to również na celu przeciwdziałanie podziałom i wykluczeniu społecznemu, co doskonale rozumiemy. Niemniej jednak doświadczenia ostatnich miesięcy wyraźnie pokazują, że tam, gdzie chodzi o dobro i bezpieczeństwo drugiego człowieka, tam, gdzie w grę wchodzi sytuacja kryzysowa, tłumacz z krwi i kości jest nie do zastąpienia.

Akcje tłumaczeniowe w ramach projektu 'Tłumacze dla Ukrainy' dobitnie wykazały, iż największe zapotrzebowanie w zakresie tłumaczeń jest na tłumaczenia dla rodowitych mieszkańców kraju objętego konfliktem, a także studentów, którzy pragną jak najszybciej opuścić zagrożony obszar.

Jeśli chodzi o specyfikę tekstów do tłumaczenia, to są to w przeważającej części dokumenty medyczne, akty stanu cywilnego, dokumenty szkolne, świadectwa pracy i wszelkiego rodzaju pełnomocnictwa.

W zakresie tłumaczeń ustnych ogromnie ważna jest współpraca z instytucjami udzielającymi pomocy uchodźcom, a także z notariuszami, ze względu na konieczność udzielania przez uchodźców wszelkiego rodzaju pełnomocnictw do czynności, które muszą być przeprowadzone w kraju, który opuścili.

W kwestii roli tłumacza w czasie wojny i kryzysów humanitarnych zatem apelujemy do Komisji Europejskiej oraz władz państwowych o:

- uwzględnienie tłumaczy w procedurach związanych z zarządzaniem sytuacją kryzysową (komunikacja kryzysowa, opieka psychologiczna, opieka medyczna, opieka społeczna itp.);
- wskazanie podmiotu, który będzie administrował zaangażowaniem tłumaczy w zarządzanie sytuacją kryzysową;
- zabezpieczenie środków na pracę tłumaczy w sytuacjach kryzysowych;
- zapewnienie opieki psychologicznej dla tłumaczy zaangażowanych przy zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi;
- zabezpieczenie środków na szkolenia dla profesjonalnych kadr tłumaczeniowych w zakresie tłumaczeń medycznych, które mogłyby być organizowane przez zarejestrowane organizacje zrzeszające tłumaczy i fundacje nastawione na edukację tłumaczy;
- zapewnienie tłumaczom zaangażowanym w zarządzanie sytuacją kryzysową dostępu do odpowiednich technologii wspomagających tłumaczenie”.

Dziękując w imieniu zarządu Lubelskiego Tłumaczenia Tłumaczy wszystkim prelegentom za ich nieoceniony wkład w tę niezwykle ważną i inspirującą dla nas konferencję, a także wszystkim uczestnikom za udział w niej, zachęcamy do zapoznania się z treścią artykułów pokonferencyjnych.